

KATONA JÓZSEF

BÁNK BÁN

Dráma öt szakaszban

1819

SZABADOS KECSKEMÉT MEZŐVÁRASSA
NEMES FŐBÍRÁJA ÉS TANÁCSÁHOZ

Hol hazánk egyik legelső
Vára, ősz Partiscum álla -
Hol Zalán első futása
Győzedelmi halmot ása
Ung-urinknak; hol a hála
Szent helyét adó Gemelső -
Hol keverve nincs be még a
Szentkori
Pásztori
Kún magyar szív - Kedskő-méga!
Te! mely nekem oly sokat osztogatál.
Anyás kebeled, hol a boltozat áll.
Melyben gyenge
Bölcsőm rege -
Te vedd is ez első szülöttemet el!
Arass (noha szűken is) így, ha vetel! -
Gyászos az, mit búja szívvel
Itten egy latorfi mível:
Egy magyar becsületével
Rogy le két ház drága
Földi boldogsága. -
Isten ójjon szülőtthelyem!
Ezt neked szívből szentelem.
Vedd kegyessen a nevével,

Nemes
Főbíró és Tanács

SZEMÉLYEK

II. ENDRE,		a magyarok királya
GERTRUDIS,		a királyné
BÉLA,	}	
ENDRE,	}	kis gyermekeik
MÁRIA,	}	
OTTÓ,		Berchtoldnak, a meraniai hercegnek fia, Gertrudisnak testvéröccse
BÁNK BÁN,		Magyarország nagyura
MELINDA,		a felesége
SOMA,		a fiacskájok az udvarnál
MIKHÁL BÁN,	}	
SIMON BÁN,	}	Melinda bátyjai
EGY ZÁSZLÓSÚR		
PETÚR BÁN,		a bihari főispán
MYSKA BÁN,		a királyok nevelője
SOLOM MESTER,		ennek fia
BENDELEIBEN IZIDÓRA,		thüringiai leány
EGY UDVORNIK		
BIBERACH,		egy lézengő ritter
TIBORC,		paraszt
Zászlósurak, Vendégek, Udvarnok, Udvari asszonyok, Ritterek, Békételenek, Katonák, Jobbágyok		

Történt az 1213-ik esztendő vége felé

ELŐVERSENGÉS (PROLÓGUS)

Ottó és Biberach

OTTÓ (*örömmel vonja be Biberachot*).

Ah Biberach! Örvendj! bizony az
Enyim fog ő - az a szemérmes angyal -
Enyim fog ő lenni, kiért sokat
Oly nyughatatlan szívvel éjszakáztam!
Oh Biberach, enyim bizony ő!

BIBERACH

Hm, hm, ugyan bizon! Melinda? jó!

OTTÓ

Oh, mely hideg! - mit is beszélek én
Ezen megúnt fagyos személy üres
Szívének, aki eddig sem tudá azt,
Hogy mit tegyen *forróan érzeni*.

BIBERACH

Ej, sőt igen nagyon tudom, kegyes
Herceg, hacsak reá talállok is
Gondolni, könnybe lábbad a szemem,
Olyan nagyon tudom heves szerelmünk
Áldott javát savát *megérzeni*.

OTTÓ

Hallgass! - de mégis - halljad csak: Melinda -
Oh addsa halhatatlan életet,
Vagy csak szüntelen álmot, ég! - Örök
Mindenható! hahogy Melinda hold:
Endymion lehessen általa. - -
Halljad csak: ő - Melinda szánakoz
Rajtam, midőn komor tekintetem
Tartom szegezve rajta, azt sohajtván:
„Miért nem maradtam a hazámba”. -

BIBERACH

Még

Innét az ördög ássa azt ki, hogy
Szeret.

OTTÓ

De sírt, midőn valék vele -
Sírt, Biberach!

BIBERACH

Nevetni vagy pedig
Könnyezni: az mindegy az asszonyoknál.

OTTÓ

Úgy, úgy; de a szemem közé se néz. -

BIBERACH

Páh, milliom! midőn nekem Luci
Nem néz szemem közé, előre már
Tudom, *Lucim megént csalárdkodik:*
Jó hercegem, vigyázz! talán világnál
Útalat a szerelme - és ha nem: mint
Bánk hitvesétől, meglesz a kosár.

OTTÓ

Akkor Melindáról lemondok és
Színlett feláldozásom annyival
Jobban kötöz szívéhez. Oh bizony
Egy asszony álma vajmi gyenge a szép
Hívsegről, és - Melinda is csak asszony.

BIBERACH

De Bánk - az áldozat-kipótoló -?

OTTÓ

Ej, ötlet a nagyúri hívatal -

BIBERACH

El fogja úgy-é majd vakítani?
Oh jó uram, csalatkozol, szerelmes
Bánk bán szemének ily titok nehéz.

OTTÓ

És még ma kell, hogy ő enyém legyen!
Szerelmet érzek én, s csak az meríthet
Vég nélkül édes Elysiumba, hol
Önnön szerelmünk önkirálynénk,
Szép életünk világa, valódi jó,
Forrása annak, a mi nagy, koporsó
Üregében élet, és kívánt jövődönk
Egyetlen egy kezesse - az, de az! -

BIBERACH

Karával a szegény hitesnek? Oh
Te elragadtató szerelem te! a-
Mely Éva csábítója volt, ugyan
Ilyen szerelmet érezett az a
Kigyócska. *Prósit a fölöstököm!*

OTTÓ

Embertelen! Most oktatásra nincs
Szükségem.

BIBERACH

Ej, hercegem, hiszen, - no - jó

OTTÓ

Távozz előlem -

BIBERACH

Imhol a királyné - -

GERTRUDIS (*belép*).

Ottó, no jőjj! látod, leereszkedek
S magam jövők hozzád: de mondhatom
Neked, hogy ez ma udvaromban az
Ily esztelenkedések közt utolsó
Fog lenni; mert azért, hogy a király
Után való bánatjaimat kiverjem
Fejemből, avagy téged hercegem
Örvendezőbbé tégyelek - soha
Jobbágyaim kedvéért nem áldozom fel! -
Te holnap utazol! -

OTTÓ (*dörmögve*)

Csak célomat
Érjem - ha a pokolba is - megyek.
(*El, Gertruddal.*)

BIBERACH

Ej, ej, kegyelmes úr, vigyázz, vigyázz; mert
Egy ily keszeg, sovány fiút az izmos
Bánk bán - bajúsza egy végére tűz.
(*Utánok ballag.*)

ELSŐ SZAKASZ

*A mulatópalotának vendégszobája. Több asztalokon kész italok.
Gyertyák égnek. Gyakor jön be néhány vendég, iszik, s ismét megy.
Kívül táncmuzsika, mely helyyel-hellyel megszűnik.
Mikhál egy asztalkánál szundikál.*

ELSŐ JELENET

SIMON *(belép).*

Hm; hátha mégis úgy lehetne? Furcsa!
(Meglátván Mikhált.)
Ej, lássa bár az ember, e bizony
Alszik megént! - No bátyám! ébredezz!
Ki s be járnak emberek s reád mosolyogva
Nézzélnék *(Mellé ül.)*

MIKHÁL *(felveti szemeit, s kezét nyújtja Simonnak).*

Ősz hajam vagyon Simon,
Jó lelkesméretem: azért biz én
Nem gondolok velek.

SIMON

De mégis, én-
Velem csak fogsz üríteni egy pohárt?
No - *a bojóthi Mortundorfok! (Pohárt emel.)*

MIKHÁL *(eszmélkedve, kezét mellére nyomja s sóhajt).*

Ah!
Hazám! szerette jó hazám, *Bojóth!*
De vége! Már nekik is - jó éjtszakát!
(Felkapván az ezüstpohárt.)
No, éljetez fenn ott, bojóthiak!
Ott, ott van élet; itt csak éjtszaka. *(Iszik.)*

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne itt is?

MIKHÁL

Olyan csodálatos hangon felelsz.
Simon, reménylesz? - ej, jó éjtszakát!

SIMON

Nem gyötrelek, Mikhálom, hát vele.
Még gyóntatómnak is csak esküvés
Alatt nyilatkozhatnám ki; de
Neked - neked Mikhál, nem: én atya
Vagyok.

MIKHÁL *(feláll).*

Simon!

SIMON

Tán kétségeskedel?

Negyvenhat esztendősnél nem vagyok

Több.

MIKHÁL

Oh Simon, nem hal ki a bojóthi

Gróf-faj! spanyol hazánkba vissza kell

Mennünk - csak ott kell a bojóthi fajnak

Zöldelni -

SIMON

Vagy Magyarországon. Magam

Is gondolám már s elvégeztem azt,

Hogy *minden országból Bojóthra vinném;*

De itt nem aljasúl el a spanyol -

Elég ha mindmegannyi jó magyar

Háznépnek *ők* lehetnek törzsöki.

MIKHÁL

Ők?

SIMON

Hét fiú.

MIKHÁL *(elszomorodva leül).*

De már ez csúnya tréfa.

SIMON

Hallgass meg engem: tegnap este a

Vadászaton egy őzet kergeték,

És - egy banyát találtam. Ő alig

Látott meg engemet, s leroskadott

Térdére és tudtomra adta, hogy

Feleségem immár megszült. Szinte el-

Indultam; amidőn *hatot* felém nyujt.

„Óh, légy kegyelmes (úgymond) asszonyodhoz

Ő egykor egy szegény koldús személyt

Elkergetett magától s becstelennek

Nevezte, mert *kettős* szülöttje volt:

Hogy most az istenség adott *hetet*

Neki, nyomban emlékébe jött az, amit

Mondott. Megindulván azon, nehogy

Feslettnék ítéltesen, egy fiat

Megtart magánál - a többi, hogy öljem

Meg, azt parancsolá” -

MIKHÁL

Tigris-anya!

SIMON

Megesketém és titkon általa
Neveltetem mindnyáját.

MIKHÁL

Hát az anyjok?

SIMON

Mindég keservesen zokog, midőn
Az *egy*et a kezébe vészi és
Nem tudja azt, hogy én tudom, miért sír?

MIKHÁL

Aztán mi lesz?

SIMON

Mikor majd nagyra nőnek,
Akkor fogom mutatni csak, hogy ő
Haljon meg akkor - de örömébe haljon.
Minő öröm lesz ez? Már elhagyom
Endrének udvarát, s velek leszek. -
Mikhál, miért sírsz oly keservesen?

MIKHÁL

Nem hal ki a bojóthi nemzetem!

SIMON

Nem. Nem. De hát ne sírj!

MIKHÁL (*poharat kap*).

Öröm miatt. -
Ott cimbalom, síp, hárfa zengenek:
Ott azt hiszik, hogy ők örvidenek -
Nem, nem csak egy az, aki itten örvid,
Mikhál az, a *bojóthi*. (*Iszik.*)

SIMON

Nézd, ezek *nem*.

*Vendégek jönnek vegyest békételenekkel, kik komoran,
minden valakire való ügyelés nélkül leüldögélnek, isznak.*

SIMON (*Mikhál mellé ülén, poharat tölt*).

Nézd, mintha orra vére folyna, úgy
Kullog be némelyik. Manó vigye
Vígsgátokat, hol a szabad magyar
Érzés az itt erőltetett feszesség
Láncába kénytelen harapni.

EGY BÉKÉTELEN (*rossz kedvvel nyújtja poharát egynek az összeütésre*).

No! -

MÁSODIK JELENET

PETUR BÁN *(belép, vadon körülnéz, Simon mellett egy székre veti magát).*

Igy? - Ördög és pokol! Bizony majom
Mind egyről egyig. - Oh te szép *nevű*
Magyar - Magyar? - Hej, félre oktalan
Aggodalom! mit használ itten a fog-
Csikorgatás?
(Főbe üti magát.)
Bolondos agyvelő!
(Dörmög.)
Szabad kívánna lenni mindenik,
És torkukon kegyes nagyasszonyuk
Sült-főttje oly mohón rohan le, hogy
Majd szinte megfulladnak. Lévnyalóvá
Lettél dicső *Árpád gyümölcse te?*

SIMON

Bán, hát mi lelt?

MIKHÁL

Petur, nem vagy magad,
Nyelvedre vigyázz.

PETUR

Úgy? igaz - helyes - -
Mikhál, Simon, miért spanyol hazátok-,
Bojóthotokban nem maradtatok?

MIKHÁL

Csitt, csitt, ez itt *(szívére mutat)* sebet ver.
Ó fiam!

SIMON

Ember, belőled a rossz lélek ordít!
Ott élni nem lehet nekünk. Spanyol-
Ország halálos ágyában nyögött
Ránk nézve, hogy kiléptünk abból egykor.
Azóta megholt.

MIKHÁL

Meg bizony. De csak
Békével -

PETUR

Átkozott jámbor te! ki
Békével? Én talán! Ég és pokol!
A békés egy bolond; s az is bolond, ki
Békételen: de én békételen
Mégsem leszek, míg nem bolondulok meg.
Oh, célra! célra! így különben egy
Bárányi békesség - mi több, maga

Epét okádna itt a békességes
Tűrés, kiáltva: *ördög és pokol!*

MIKHÁL

De, ember! Ej, eredj, eredj haza,
Aludd magad ki - menj, menj!

PETUR

Én?

MIKHÁL

No, leg-
Alább beszélj hát egy kicsinyt alantabb
Hangon: az emberek néznek -

PETUR (*felugrik, de majd leül*).

Ki? Hol? -

No, jó! - nem is beszélek - még csak egy
Szócskát se. Mindenik kimondatott szó
Hazud, s az emberekben nyargaló
Tüdő csak a hazugság ördögének
Lakása. Így ni (*az asztalra könyököl*) hallgatok.

MIKHÁL

S kiálts
Jó éjtszakát.

PETUR

Jó éjtszakát? igen -
Majd amidőn egy nemzetség kipusztul;
Vagy csontjaimmal a *meráni* gyermekek
Fognak tekézni, - akkor - - Most, fogok
Hallgatni - még *ma* néma lenni, mint egy
Carthusianus. (*Ismét dörög.*) Ó mikép tekintett
Le ránk! csak a merániakra néz.
Bámulja a harisnyát - a magyar
Csak hátul áll s sóhajt az ily hazánk
Nagyasszonyán. Haj! Istenemre leg-
Alább csak egy vidám tekintetet
Mutatna hát, ha színből is: nem esne
Olyan nagyon szívére a magyarnak! -
Ő is *meráni!* - -

SIMON

Hát honnét akarsz
Már most barátokat? midőn sem a
Meráni, sem pedig magyar - -

PETUR

Ki mondta
Azt? *Én s meráni?! Hát mikor nevezte*
Testvérnek a tűz a vizet? - csupán
Csak bennetek van még egyetlenegy
Bizodalmam! A ti húgotok -

MIKHÁL, SIMON

Melinda?

PETUR

Felesége a nagyúrnak: ő, vele
Kedvére játszhat; ti pedig húgotokkal.

MIKHÁL

Szegény teremtés vagy, ha célodat
Csak asszony által gondolod kivinni! -
Hát nemzeted? - -

PETUR

Ne ingerelj fel! - Oh
A nemzet! - ahány fő, szintannyi ész.
Kényes becsülete, mint a köntöse -
Sértsd meg csak, öszvetörni kész; de adj
Neki hirtelen egy jó szót s világot
Teremtve öszverontja ellenségidet.
Nézzétek - itt is - ott is - úgy kíváznak
A többi lévnyalók közül, miképpen
Egy medve több vakondokok közül.
Nem méreg az, mely őket oly komorra
Teszi, - bánat az, hogy bort adnak nekik,
De ami egy fillérbe se kerülne -
Jó szót, figyelmet, nem találnak itt.

HARMADIK JELENET

Myska bán egy ritterrel jön

MYSKA (*egy üres ivóasztalhoz megy s tölt*).

Úgy, úgy vitéz úr: a magyar bor olyan,
Mint a magyar barátság - mentől óbb,
Annál erősebb. (*Leülnek.*)

PETUR (*bosszankodva néz reá*).

Hogyha nem dohos.

MIKHÁL

Csak a dologra mostan.

PETUR

Ah, soká jön.

MIKHÁL, SIMON

Kit vársz?

PETUR

De el fogjátok-é hát hinni?

MIKHÁL, SIMON

Szólj!

Szólj!

PETUR

A nagyúrt.

MIKHÁL

Bánk bánt?

PETUR

No csak ne oly

Csodálkozást! - Utána küldtem egy jó

Futó legényt titokban. Lásza azt,

Hogy itt mik esnek.

SIMON

Petur, Petur!

PETUR

Csitt! - nektek erről egy kukkot se kell

Ám tudni. Nagy - nagy, ami fenn forog

Játékon: a haza és Melinda.

MIKHÁL, SIMON *(hirtelen az asztalon által Petur kezét megkapják).*

Mit?

Melinda, mondod?

MYSKA *(poharat emel).*

A mi nagy királynénk!

VENDÉGEK

Éljen sokáig!

PETUR *(vad tekintettel s vérben forgó szemmel felugrik, öklével*

süvegét szemére nyomván, ordítja).

A magyar szabadság! *(Iszik.)*

BÉKÉTELENEK *(felugrálva, dörömbölve viszonozzák).*

Éljen soká!

(Myska s a vendégek bámulnak.)

EGY UDVORNIK *(jön).*

Utolsó tánc! *(Ismét elmegy.)*

MIND

Jerünk. *(Elmennek.)*

NEGYEDIK JELENET

*Bánk bán úti köntösben, zavarodva, egy zugolyban lévő ajtócskában mutatja magát. Nemes méltóság, mindenben gyanakodó tekintet, fojtott tűz, mely minden pillanatban kitörni láttatik, és minden környülállás azt árulja el, hogy mindenkor nagyobb indulat dühösködik belőlről.
Petur meglátván Bánkot, hátramarad.*

BÁNK *(midőn mind eltakarodtak, előre siet).*

Petur! Ha! - hogy mindent így kelletik
Találnom! -

PETUR

Jaj kegyes nagyúr! sokat
Fogsz még te itt találni, ami akkor
Nem volt, midőn elmentél. Oh de hála,
Hogy itt vagy ismét. Orvosolj, ha tudsz.

BÁNK

Hazánk külön-külön vidékein
Jajt s bánatot találtam; s itt ime
Ellenkezőt találok, s nem tudom,
Melyik tehet rémitőbbé - Kőjön
Táján találja engem a serény
Követ. Petur, miért hivattatál
Te engem vissza? még pedig titokban!

PETUR *(körültekint).*

Titokban bán, titokban - azonban szólni
Itt nem lehet - hiszen magad tudod, sőt
Látod, *(csúfosan kimutat)* hogy egy jól megterítettett
Asztal legyekbe nem szűkölködik.
Ezek donognak, és lehet talán, hogy
A titkom is kidonganák -

BÁNK

Titok?

PETUR *(szinte súgva).*

Úgy van, kegyes nagyúr, úgy van, titok,
És még pedig setétben -

BÁNK *(megijed).*

Bán!

PETUR

Te is
Bele vagy keveredve, és ha veszteségre
Jön a dolog, tied lesz a nagyobb.

BÁNK

Bán! bán! hamar beszélj!

PETUR

Nem, óh nagyúr!
Mert azt kívánni, hogy megsúgjanak
Mindent az emberek, csak annyi, mint
Abban találni kedvet, hogy ha sok
Irigye, ellensége van: pedig
Mindenkor a legördögebb nadály
A sugdosó maga, - én az nem vagyok; de
Jőjj még az éjjel - itt ha eloszlanak -
Házamhoz. A jelszónk lészen: Melinda! (El.)

ÖTÖDIK JELENET

*Biberach, aki éppen kevéssel előbb, mint valakit kereső,
belépett, amint Bánkot meglátja, megijedve vonja egy szegletbe
magát és alighogy Petur elvégzé beszédét - hamarébb kisuhan.*

BÁNK *(elkiáltja magát).*

Melinda!? *(Sok ideig nem tudja magát szóra venni)*

Az - Melinda - Jelszavok!

Melinda szép, mocsoktalan neve
Ma szemfedélül szolgál egy setétben
Ólalkodó csoport között! - Titoknak
Lett zára a *Melinda* szabad neve!

HATODIK JELENET

TIBORC *(ugyanazon ajtón, melyen Bánk bejött, becsúszik).*

Ni, boldog Isten! Mégis ő biz' az!

Bánk bán - nagyúr -!

BÁNK

Elárultattam?

TIBORC

Én

Tiborc vagyok, kegyes nagyúr - no, lám!

BÁNK

Tiborc - *(Gondolkodva járkál).*

TIBORC

Igen - mert szólni kellenék
Nagy dolgokat -

BÁNK

Melindáról?

TIBORC

Nem arról.

BÁNK

Nem!

TIBORC

Lopni jöttem ide; mivel a szegény
Anyá s gyermekek velem - *(Elfojtódik.)*

BÁNK

No jól van - úgy.

TIBORC

Oh, én szerelmes Istenem! hiszen
Nem is figyelmez rám - Bánk! - bán! - nagyúr -

BÁNK

Melinda! és mindég *Melinda!* - szent
Név! égi s földi mindenem javát
Szorosán egybe foglaló erős
Lánc, úgy elomla törhetetlen élted,
Hogy abból a gazoknak is jutott? *(Fellobban.)*
Mennyben lakó szentséges atyám! ide
Mindentudásod égi cseppjeit!
Nekem - nekem, hogy e nagy fátyolon
Átlássak és eszemmel a halandók
Szívébe nézhessek, mint a tükörbe.

TIBORC

Nagyúr -

BÁNK

S ugyan továbbra láttak ők,
Mint a szerelmes? És azért futom-
E én az országot, hogy addig itthon
Fojtsák meg üdvösségemet? - talán
Ez a királyos asszony azért tetéz
Munkákat a munkákra, hogy szemem
Elkábulásakor, szívemben a benn-
Lakó becsületet megölje? - Jaj! -
S most már ezen setétben bujdosók
Volnának, akik engemet bolond
Álmomba' szánva háborítani
Igyekszenek s a végveszélybe' forgó
Becsületem felett rikoltanak:
„*Bán*, ébredezz; mert meglopattatik *Bánk!*”
Azonban - ezek talán csak úgy fogadt
Szolgái voltak egy veszett irigy
Embernek, aki nyúgodalmamat
Sajnálva, itt *(szívére ver)* szorongatást okozni,
S döbrentni szívemet kívánta - *(Megijed.)*

Meg-

Döbbenni? ezt előttem egykor úgy
Festék le, jól tudom, mint egyikét a

Lélek betegségének - - - - -
Az sem lehet hiszen szünetlen ép! *(Reszketve.)*
Bánk! Bánk! te nem mered kimondani
Talán? Ki, csak ki! hogy kacagja a
Visszhang is árva gyengeségedet -

TIBORC

Oh szent teremő!

BÁNK

A szerelme-féltő
Bánk bán! (kacag) Tüdő, hazudsz! hazudsz!
(Fájdalommal fejét kezei közé szorítja.)
Mit nyughatatlanítsz setétes álom-
Kép! mit gyötörsz incselkedő *chimaera*!?
Hát a világnak egyik pólusától a
Más pólusáig, szerelmeimben, én
Miért öleltem mindent egybe? mért
Mindent? miért te benned, óh Melinda!?
S egy ember - egy haszontalan por - az
Ütné ki őtet karjaim közül?
Őtet!? Ki lenne az? Ki lenne az? - -
Világot, itt! világot! *(hirtelen)* A setétben
Ólálkodókhoz elmegyek. *(Elmegy, amerre jött.)*

TIBORC

No itt hágy. -
Ah, mintha jönnének - jönnek - csak el! -
Éhezzetek szegény férgek: nem ért
Még a lopáshoz ősz Tiborc apátok.
(Rettegve Bánk bán után siet.)

HETEDIK JELENET

Ottó és Biberach jönnek.

OTTÓ

Frissen - beszélj - találhattad magát?

BIBERACH *(jelentőleg).*

Találtam - a galamb helyett oroszlánt.

OTTÓ

Talán haragszik? Mit szólott?

BIBERACH

Hogy: eljön.

OTTÓ *(örömmel).*

Eljön!

BIBERACH

No csendesen! - Dicsérd csupán
Múltával a napot.

OTTÓ

Hiszen maga
Mondá Melinda, hogy eljön?

BIBERACH *(fagyosan elmosolyodik s futva azon ajtóra veti szemeit,
melyen Bánk elment).*

Maga.
(Hangosan, vélvén, hogy Bánk hallgatózhat.)
Germanciust, ki elrejté magát,
Hogy majd kilesse, mit beszélnek
Felőle, nem jó ám követni mindég,
Mert a szelíd Germancius tudá
Az indulatjait mérséklelni.

OTTÓ

Miért beszéled ezt nekem?

BIBERACH

Csak úgy -

OTTÓ

Te indulat nélkül való teremtmény,
Esmérlek-é immár én tégedet?
Vagy egy csodálatos embernek óhajtsz
Látszani úgy-e? - Légy nekem barátom.

BIBERACH

Én nem.

OTTÓ

Nem? és miért?

BIBERACH

Hogy más legyen.

OTTÓ

Derék.

BIBERACH

Azon bolondság, amidőn
Az állapotját elfelejti az
Ember, nevetségesebb, mint ha a
Természetét erején fellyül feszíti.

OTTÓ

No, adj tehát tanácsot most.

BIBERACH

Miben?

OTTÓ

Te esméred Melindát -

BIBERACH

Tán - igen.

OTTÓ

Szólj!

BIBERACH

Hm -! minden, ami a fehérszemélyek
Szív-büszkeségeinek hízelkedik,
Egyúttal az már tetszik is nekik.
Ők a legundokabb kirugdalódzót
Is még dicsőségesnek esmerik,
Ha benne egy kis rendkívül-való van.
Egy herceg - egy királyi néne - egy
Kereszt - arany lánc, mind egérfogók
Az asszonyokra nézve.

OTTÓ

S a derék
Bánk bán, Melindára?

BIBERACH

Férj, kit szeret.

OTTÓ

Elvesztem!

BIBERACH

Oh, dehogy! A férj se várjon
Az asszonyának szívétől soha
Többet, csak amit egy becsületes
Kalmártól: ez bármilyen szentül is fel-
Fogadja a kiválasztott jószáginak
A félretételét - mégis hazud -
Egész örömmel adja által a leg-
Elsőnek, aki értek többet ad.

OTTÓ

Mért könnyezett hát, hogy velem beszélt?

BIBERACH

Ez éppen a fő bökkenő! Uram,
Hidd el, hogy asszonyink ravaszabbak ily
Esetben, mint az ördög, amidőn
Az elragadni egy bűnöst törekszik.

OTTÓ

Oh, hát enyim Melinda!

BIBERACH

Nem hiszem.

OTTÓ

Nem?

BIBERACH

Mért akarsz elvenni egy szerencsét,
Melyet nem adhatsz vissza?

OTTÓ

Biberach!
Mi lesz hát ebből? hisz' egyszer így,
Máskor pedig másképp szólnsz -

BIBERACH

Mert sem a
Búdban, sem a szerencsédben soha
Ok lenni nem kívánok.

OTTÓ (*felbosszankodván; megvetőleg*).
Ostoba! (*El.*)

BIBERACH (*egyedül*).

A repkedő kicsinyke lelkek oly
Sokan donognak a világba', mint
A szúnyogok; de vajjon hol van az
Az ember, aki abban elhítené
Magát, hogy ő *közikbe tartozik*?
Sokszor derék, ha egy ily ostobát
Jól megzavarhat az ember, ámde úgy,
Hogy ő megént mást legyen kénytelen
Zavarni. Rajta csak kegyelmes Ottóm:
Ugorj! de Biberachod hátra áll.
S ilyen szegény egy ember? és pedig
Uralkodó ember! mégis kezében
A nénye szíve, akit egy nagy ország
Fél -! Tartományok hát csak *machinák*,
Amelyeket kis gyermek is megindít,
Ha *félelem s reménység* mindenik
Kereket helyén maradni kényszerít.
(*Gondolkozik.*)

Itthon vagyon tehát - *Melinda* a jel -
Jó, jó - - de csak vigyázva. Meglehet,
Bánkhoz szegődök. *Ott van a haza*,
Hol a haszon - s miért ne húzzam azt?
Hisz' aminek meg kell történni, az
Anélkül is megtörténik. (*Kitekint.*)

Ha! más
Oldalra a palásttal Biberach.

NYOLCADIK JELENET

IZIDÓRA *(sietve jön).*

Ő volt az! Úgy-e ő -?

BIBERACH *(vállat vonyít).*

Kisasszony! én

Száraz reménnyel nem tudlak tovább

Éltetni.

IZIDÓRA

Mit? - Leselkedő! ezért

Csaltad tehát ki titkomat -?

BIBERACH

Hisz' Isten

Én nem vagyok - ha mást szeret.

IZIDÓRA

Való

Tehát? Melinda -

BIBERACH

És te is tudod?

IZIDÓRA

Ha mások észre vehetik, én legyek csak

Vak? - Bíberach, oh, szólj, tudná magát

Melinda elfelejteni?

BIBERACH

Talán. Hisz' asszony.

IZIDÓRA *(dölyfösen).*

Asszony? Te érzéketlen ember! és

Te is tudod közéről e nemet

Esmerni -

BIBERACH

Megtanultam, emberi

Elmém ezernyi baklövésivel.

IZIDÓRA

Melinda e szerint -?

BIBERACH

Asszony.

IZIDÓRA *(méreggel).*

S azok -?

BIBERACH

Az ördögökkel is elenyelgenének,

Ha nincsenek körülöttök férfiak. *(Kitekint).*

Jönnék! *(A legnagyobb hidegséggel ott akarja hagyni.)*

IZIDÓRA *(szemeit tenyerével elfedi).*

Jaj a szemeknek, melyek ezt
Látják - jaj a szívnek, mely érezi! -
Oh Bíberach, ne hagyj el!

BIBERACH *(visszaballag).*

Érted azt
Is megteszem. - De térj ki most előlök!
Egyetlenegy tanácsadásom ez:
Kövesd Melindát, szép kisasszonyom,
S ne ess utána *Ottónak* nagyon.
Sok férfiak - tudom magamról - az
Olyat, ki könnyű győzedelmet ígér,
Azért se' szívelik; de legyen a
Meghódítás nehéz, már akkor ők
Csak pusztá büszkeségből is belé-
Szeretnek.

IZIDÓRA *(megsértetve).*

Ah te szemtelen! *(Elsiet.)*

BIBERACH *(könnyű vállvonyítással).*

Szegényke!

(Szünet után.)

Kár ilyen csinos főért, hogy a
Velő hibáz belőle! Benne van
Szép két szem, amely hódítón beszél;
Szép ajkak, édesen beszélnek;
És még egy elcsábíthatóan beszélő
Szajkói nyelv - és minden, ami csak
Beszélhet, azt beszéli, hogy:
Az ész hibázik, a fejecske kong. (Elkullog.)

KILENCEDIK JELENET

Melinda s Ottó belépnek

MELINDA

Távozz!

OTTÓ

Melinda!

MELINDA

Távozz, mondom!

OTTÓ

Egy

Szót csak, Melinda -!

MELINDA

Édes Istenem,
Mi lett belőle! -

OTTÓ

Énbelőlem?

MELINDA

Ál-
Orcádból, undok ember! oh szerelmes
Jó Istenem, be megcsalatkozték!

OTTÓ

Oh én is - én is megcsalatkozték!

MELINDA

Kiben?

OTTÓ

Melindában. Midőn bejöttem ez
Országba - mindjárt a szemembe tűntél.
Egy szív után esenkedék, hogy e
Szívem' felosszam. A sok udvari
Szívek között - bocsáss meg - a tied volt
Legegyügyűbb, ártatlanabb, Melinda!

MELINDA

Úgy, úgy! ezért kellett tehát nekem
Ide jönni és ezért nem ille Bánk
Bán hitvesének a magányba' lakni?
Mert udvarunknak nagy szüksége volt
Tapasztalatlan együgyű szívekre. Oh
Ez fáj - kimondhatatlanul.

OTTÓ

Midőn
Fülöp király ölettetése végett
Gyanúba jövén, szenvedésemet
Elbeszéltem, oly szerelmes érzés
Csillámla kedves könnyeidben -

MELINDA

Jaj, jaj, tehát azon könnyeknek!

OTTÓ

Engedj
Meg! vak valék, mivel szerettem. Ottó
Többé nem az, ki volt. Ottó oda
Maradt Merániában: más terme itt
Már általad, Melinda. Akkoron
Levél teremtvé, amidőn először
Megláttalak; mint gyertya által a
Világ lesz - úgy valék melletted, úgy
Követtelek; s *levésemnek* legelső

Pillanatában eltűnt *lételem*.
Vétek-e ez?

MELINDA

Oh én csak sírhatok!

OTTÓ

Melinda, kéméld könnyid záporát!
És mégis - esküszöm - drágák ezek
Előttem és vigasztalói meg-
Átkoztatott jövődömnek -! (*magában*)
Helyessen
Mondád, ravasz kölyök!

MELINDA

Sajnállok. - Oh
Herceg! Szerelmem által egy lehet
Csak boldog és szerencsés - az pedig
Bánk.

OTTÓ

Oh bizonynyal az ő - egy boldog ember!
(*Sóhajtván, Melinda lecsüggő keze után hajol, s azt
hosszasan homlokához nyomja.*)

TIZEDIK JELENET

BÁNK (*az ajtócskán ismét visszajön*).

Vad indulat, mért kergetsz vissza ismét?
(*Meglátván őket, tenyerét szemeire csapja.*)
Oh véghetetlen, szent könyörületesség!
(*Erős muzsika; Bánk megijedve szédeleg ki, vissza az ajtón.*)

MELINDA

Ah oszlanak!

OTTÓ

Csak egy szót még, Melinda!

MELINDA

Bocsáss!

OTTÓ (*szavakat láttatik keresni*).

Melinda! Oh mért kell nekem
Olyan nagyon szeretni, mint soha
Még nem szerethetett egy szív is! Oh
Mért kell nekem csak nyögni ott,
Hol minden érző szív megrészegegne
Örömébe'! - Mért hogy reményem, szerencsém
Vígágait haladja és szerelmem
Oly vágyakat nevelni kénytelen,
Melyek talán elmémtől fosztanak meg -!

(hevesen)

Lennél csak egyszer enyim Melinda, úgy
Az álmot útalnám, mivel szemed
Szememtől elvenné - a *szelet*, mert elragadná
Tőlem lehelleded' - s a *napvilágot*,
Mert képedet csókolná tőlem el.
Eszelős szerelmem egy egészen új
Világot álmod örültségiben,
Melynek csak *Ottó* a lakossa és -
Melinda. *(Letérdel.)*

MELINDA *(megretten)*.
Térdepelsz?!

OTTÓ

Előttem, akit
Imádok. Oh engedd meg gyermeki-
Báb-módra minden gondolatjaim'
Enyészni, és csak a *Melinda* édes
Nevével agyvelőm betölteni.

MELINDA

S ő térdepel! - Bánk, Bánk emlékezek
Szavadra -

OTTÓ *(felemelkedik)*.

Bánknak a szavára?

MELINDA

Arra.

Midőn kezem' megkérte, nem rogyott
Ő térdre -! szép se' volt igen; de egy
Alphonsus, egy Caesar állott előttem.
„Szabad tekintet, szabad szív, szabad
Szó, kézbe kéz és szembe szem, - minálunk
Igy szokta a szerelmes: aki itt
Letérdel, az vagy imádkozik, vagy ámit.”
Ő mondta ezt, ámitó! és bizony
Bánk nem hazud: s ezért megvet Melinda.
(Egész bosszúval el akar sietni; de szemközt jön Gertrudis.)

TIZENEGYEDIK JELENET

*Gertrudis az udvari asszonyokkal megjelen, s hol a bosszús Melindát,
hol a magát feltalálni nem tudó Ottót nézvén, egy ideig megáll
hátról; végre szúrósan felszólal.*

GERTRUDIS

Hogy sokszor oly hivatlan érkezik
Az ember! és - *(indulattal)* mi volt ez itt
Melinda?

MELINDA *(keserűn).*

Édes - mulatság -!

GERTRUDIS

Nem reményleném!

MELINDA

Mindent lehet. Köszönöm, nagyasszonyom,
Hogy oly kegyes valál s átláttad azt,
Hogy *a bojóthi Melindának nem illik*
Falun magányban lakni, mert nagyúrné,
S alkalmatosságot szerzél nekem
Ezzel (Ottóra mutat) sok édes mulatságra is -
Oh, mert hiszen Melinda együgyű!
(Szinte illetlenül elsiet.)

GERTRUDIS *(ajkát harapva néz utána).*

A kis majom harap *(szünet)*. Negyed napig
Előmbé nem bocsájtatik.
(Járkál, végre az udvariakhoz szól.)
Magam
Fogok maradni. - *(Azok elmennek.)*

TIZENKETTEDIK JELENET

GERTRUDIS

Ottó! hát mi volt ez?

OTTÓ

Kedves királyi néném!

GERTRUDIS

Félre azzal!

OTTÓ

Ő - ő -

GERTRUDIS

Mi ő? mi ingerelte oly
Nagyon fel őtet?

OTTÓ

Szívem.

GERTRUDIS

Szíved?

OTTÓ

Az.

GERTRUDIS

Ottó!

OTTÓ

Mi lelt?

GERTRUDIS

Azt kérded, biborunk
Bemocskolója?

OTTÓ

Istenemre -!

GERTRUDIS

Mit?

OTTÓ

Tűrtesd magad -

GERTRUDIS

Ki vagy te? és ki én?
Az én anyám, s hazám Meránia
Szült téged? a nagy Berchtold vére így
Fajúlt el?

OTTÓ

Egyszer minden utakat
Számomra készítéd - azután pedig meg-
Gyalázol!

GERTRUDIS

A célod nem; de a módjaid
Útálhatom. Magam készítek utat,
Mivel beteg testvérem megvidámítása
Volt késztetőm; nem tiltottam soha
Tőled szerelmet! Vidámság, öröm,
Minden csak a szolgálatodra volt;
S most fajtalan véred tilalmas úton
Melinda bírására csörgedez.
Itt áll ím a gyűlöltetett; s az a
Szép győzedelmes, kit meg kellett volna győzni,
Amott meg - utálván ezt, engem is
Kerül.

OTTÓ

De hallgass meg!

GERTRUDIS

Meráni herceg -
Egy férfiú nem tud kifogni egy
Asszonyszemélyen; s egy Gertrudis - egy
Asszony tud országok felett megállni.

OTTÓ

Na jó! tehát lemondok róla.

GERTRUDIS

Le-
Mondasz? s te tudhatnád azt tenni? úgy
Lelkemre mondom hát nem is szeretted.

OTTÓ

Szerettem, esküszöm: de most eszem
Szólt fel.

GERTRUDIS

Hazudsz! - Az a tűz, melyet a
Természet alkotott az asszonyok
Szemébe, oly sebesen elragad,
Hogy azt csak egy nyájas szó is dühös
Lángokra gerjeszti s az erőtlen ész
Elhallgat: ekkor már az észbe bízni
Csak annyi, mint egy nagy tüzet csupán
Buzgó imádság által oltani.

OTTÓ

De könnyeit tekintvén -

GERTRUDIS *(elkomorodik).*

Sír is!

(Keserűen elmosolyodik.)

És

Te róla mégis le akarsz mondani?
Nem ösmered tehát az asszonyi
Szív gyengeségeit? sem a hanyatló
Virtusnak e fogásait? - Hiszen
Könnyezni kell, hogy áldozatja színlett
Becsét nagyítsa és a könny az a
Gyöngy, mellyel a halálos ágyba' fekvő
Szép virtus ékesíttetik! Ki ekkor
Is még lemond, az oktalan - bolond.

OTTÓ *(unatkozva).*

Néném, tehát mi lesz kedved szerént?
Majd bíborunk bemocskolása, majd
Megvettetett szerelmem által a
Rád háromolható szégyen gyötör.

GERTRUDIS

Tudd meg, kicsinylelkű, hogy e dolog,
Ha Melinda érdemét temette volna
El, úgy kikergettetni kész lehetnék
Országaimból - és mégis, ha azt
Megérni kellene, hogy reám mutatva
Susogni hallanám: *ni itt megyen*
Gertrúd, az öccse kinek kontár vala
Melinda elszédítésében - Ottó!

OTTÓ

De Istenem! tehát szólj, mit tegyek?

GERTRUDIS

Te engemet megláncolál, s magadnak
Egy gödröt ástál, mostan mégis én -
Én húzzalak ki abból?

OTTÓ

Csak te, oh
Gertrudis! add tanácsodat nekem.
Hogyan lehessen enyim Melinda szíve?

GERTRUDIS *(elsárgulva visszarezzen).*

Hallatlan *(Járkál; végre kikiált.)*
Asszonyok! - - Megyek.

OTTÓ

Kegyes
Néném! *(ölelni akarja Gertrudist).*

GERTRUDIS *(visszalöki).*

Hah! Vessz el itt arany kalitkád
Ürében, árva bíboros teremtmény -
Mit gondolk veled! *(Elsiet, az asszonyok követik.)*

OTTÓ

Hah!
(A bosszúság és a szégyen közt habozván, végre kikiált.)
Bíberach!

TIZENHARMADIK JELENET

Bíberach belép és parancsolatot vár. Ottó valamit akar mondani, de ismét abbahagyja, ki is akar menni, de nem bír magával, és végre az elmosolyodó Bíberachon akad meg kérdő szeme.

BÍBERACH *(vállat vonít. Ottóhoz akar menni, de a kis ajtó figyelmessé teszi.*

Végre megfogja Ottó kezét és az ellenkező oldalnak elejére kivezetvén ezt súgja):

Eredj utána - mutass előtte ki-
Derült tekintetet - kérj engedelmet -
Mondd, hogy sokat hallottál a magyar
Feleségek állhatatosságáról - ez
Csak próba volt. Örömében még maga
Fog a királyné elvezetni hozzá,
S a résztvevésig úgy is megpuhult
Melinda tán öleléssel is köszön
El nem rabolt bizodalomért. Kikérsz
Elútazásod végpillanatán
Egy János-áldását üríteni.
Ott leszek én majd a pohárnok; a-

Vagy légy magad - ne, itt egy kis hevítő;
(*Porokat ád által.*)
Emez pedig nénédek altató.
Ha ezt az álom elszólítja onnan
Te vissza is mehetsz Melindához megént -
(*Elmosolyodik.*)

OTTÓ (*megrázkodik az öröm, félelem és Biberach iránt való
útálat s szeretet között*).
Irtóztató - de köszönöm. Úgy van! ő
Enyim bizonynyal. - (*A királyné után siet.*)

BIBERACH

Hogyha bőkezűbb
Lettél s fizettél volna, jobb tanácsot
Is adhaték. Most jobb lesz tartani,
Jó herceg, a magyarsággal. - No csak menj!
(*Le akar egy székre ereszkedni, de mintha valami jobb jutott
volna eszébe, halkkal felemelkedik, és a belépő Izidórának,
Ottó után mutatván, a másik oldalon elmegy.*)

TIZENNEGYEDIK JELENET

Izidóra fájdalommal néz mind a kettő után, azután elsiet Ottó után.

BÁNK BÁN (*eléjön a rejtek-ajtóból meztelen fegyverrel; magán kívül
sok ideig tipeg-topog*).
Hogy e tetem fagyos, hogy e szemek
Vakok, hogy e fülek dugúlva nem
Valának! - Egy királyné és - Melinda -
Oh, oh!
(*Hidegülve.*) Megént lehelhetek, megént,
És érzem azt, hogy élek. A homály
Eloszla - megvirradt - felébredék.
Irtóztató kilátás a jövő
Nappalra! - Vond ki lelkem, most magad
Azon setét ködből, mely eltakarta
Előled a világot s emberi
Vak bízodalomba szótt! - És ilyen asszony
Őriz meg, oh magyar hazám? Hah, egy
Fertelmes asszony, kit, hogy ördögi
Érzésiben ne lephessen meg a
Jobb ember, érthetetlenül beszéli
Kétféleképpen gondolatjait. -
De hát *Melinda!* oh! hát a *haza!*
Itten Melindám, ottan a hazám -
A pártütés kiáltoz, a szerelmem
Tartóztat. - Énrám bíz a szünnyadó
Gondatlan - énrám tevé le a

Szegény paraszt elfáradt csontjait:
Nem vélik ők a zendülést, mivel
Bánk a király személye - esküszöm
Meg is fogok felelni ennek, és
Habár tulajdon síromon fog is
A békeségeitek virágni. -
Szedd rendbe, lélek, magadat és szakaszd
Szét mindazon tündéri láncokat,
Melyekkel a királyi székhez és
A hitvesedhez, gyermekidhez, oly
Igen keményen meg valál kötözve!
Úgy állj meg itt, *pusztán*, mint akkor, a-
Midőn az alkotó szavára a
Reszketve engedő chaos magából
Kibocsátja. - Két fátyolt szakasztok el:
Hazámról és becsületedről. A
Bocsánatot hörgés közt is mosolygom,
Ha ötletetésem ezekért lészen! - Egy
Mennykőcsapás ugyan letépheti
Rólam halandóságom köntösét: de
Jó híremet ki nem törölheti.

Függöny

MÁSODIK SZAKASZ

Setét boltozat Petur házában. Hátul középen egy fekete asztal, mely körül Mikhál bán, Simon bán s a békételenek ülnek, sokan pedig körülöttük állanak. Petur bán az előlülő; a feje felett, a falon egy kép függ, melyen egy a trónuson büszkén ülő asszony látszik. Mindenik békételen mellett a székhöz egy béfedett paizs van támasztva. Nagy függő lámpás világít. Az előbbeni éjtszaka.

ELSŐ JELENET

PETUR

A hajnal érkezik, s még mind csak ily
Határozatlanul? - Szorongatást
Okoz talán a jó szerencse? vagy
Csak összetett kezekkel várakoztatok,
Hogy majd helyettünk fog dolgozni a sors? -
Hát nem ti voltatok, kik oly mohón
Kapátok érc-pohártokat, midőn
Vagy három órával ezelőtt ivék a
Magyar szabadság hosszú életére!?
Úgy, Úgy! hiszen, meg kellett volna azt
Gondolni, hogy csak akkor mernek a
Kis gyermekek mást fenyegetni, a-
Midőn hiszik, hogy azt nem tudja senki.

SIMON

Boldog, ki hisz: mert meg nem váltja a
Jelenvaló kisebb rosszat talán
Rosszabb jövővel. Mi lesz hazádból
Akkor?

PETUR

Megállja még az a sarat.

SIMON

De mégis - úgy lehet, hogy elmerül.

BÉKÉTELENEK *(dörmögve)*.

Igaz.

PETUR

Hah! Ördög és pokol, biz' úgy
Kívántok itt világosíttatást, mint-
Ha a dolog csak engem érdekelne,
És bőrötökre tán építeni
Magamnak egy uralkodást akarnék.

SIMON

Mikhál, te szólj.

MIKHÁL *(aki szundikált)*.

No mit? - csináljatok

Mit tetszik, és ahol közegyezéssel

Megállapodtok, ott megegyezek. *(Ismét szundikál.)*

SIMON

Hm! csalhatatlan a közegyezés?

BÉKÉTELENEK *(dörmögve)*.

Kérdés!

PETUR

Tehát ti szüntelen csak

Visszhangig vagytok e szörszálhasító

Fontolgatásinak? Mért jöttetek

Ide hát? vagy a pillantatnak közel-

Létébe' kívánnátok visszamászni?

Oh gyáva lelkek! mondom: a jövő

Éjjelre.

SIMON *(homlokát dörögölve)*.

És olyan hamar.

BÉKÉTELENEK *(nyughatatlansággal)*.

Hamar.

PETUR

Zárt néki, míg nekünk nem adja ő.

Tű asszonyok kezében, nem királyi

Pálcánk - le onnan édes asszonyom!

(A felette lévő képet ellöki.)

Egy olyan teremtés, akinek nem ez

Hazája, - cinteremjeinkben a-

Kinek lenyúgodott szülői nem

Tevék le csontjokat, - ki gyermeki

Játékainkban is nem osztozott volt:

Bennünket az vajjon szerethet-é?

BÉKÉTELENEK *(elevenebben)*.

Nem, nem!

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne?

PETUR

Hallgass Simon! - Nem érdemes talán

Az, ami játékon forog, hogy a

Kockák vetésén kissé karjaink

Fáraszszuk?

(Felkapván a mellette levő paizst, arról a takarót lerántja és a címer rajta egy a trónus alatt vérében fetrengő asszony.)

Im csak ide tekéntsetek!
Nem érdemes mászásra e derék
Szőlógerezd? Nem érdemes, hogy a
Király megént király legyen? s nyakunkra
Ne hágjon a dölyfös Meránia?
*(Mind bámulva vonják le mellettük levő paizsaikról a
takarót s mindeniken az előbbeni címer látszik.)*
Egy véres asszony a királyi szék alatt. - - -
Nincs senki is? - no menjetek haza
Tehát s vegyétek fel magatokra a
Töredelmeseknek köntösét, ha ez
Vétek; s zokogjatok, mint a bolondok,
Kik vétkekért csapra ütik véreket -

BÉKÉTELENEK *(felzúdulva kardot rántanak s az asztalra csapják).*
Sokáig éljen a magyar szabadság!

MIKHÁL *(felütődik).*
Mi az? mi végződött?

SIMON *(ingadozva).*
Én nem tudom.

PETUR *(egy szegletbe dobván a nála levő paizst).*
Le a királyi székből asszonyom!

BÉKÉTELENEK
Véressen is!

MIKHÁL
Mit? Oh nagy Istenem!

PETUR
Mi lelt öreg? - vagy úgy! Hát a jövő
Éjjelre -

BÉKÉTELENEK
Pártütés!

MIKHÁL *(felugorván, egyik széktől a másikig tántorodik).*
Hah! Pártütés?!

PETUR
Utálatos beszéd! nem pártütés -
Kicsikart szabadság! - csak nyugodj, öreg.

MIKHÁL
Oh nyughatatlan éjtszakám! Simon,
Petur - ti - emberek! - Irtóztató
Álomba rengettetek el engemet.
Mikhál - öreg! mi lett belőled? - ébredj!
(Magát mellénél rázza.)

PETUR
Csak csendesedj! neked semmit se kell
Csinálni -

MIKHÁL

Oh, bán, bán, ez már gyalázat!
Simon, Simon! te is közöttök? oh nem!

SIMON

De hátha mégis -

PETUR

Ő is fegyveres-
Társunk -

MIKHÁL

Csalárd vagy bán: az *én* öcsém ő?
Uram teremtem szánj! mire
Jutottam? (*Térdreesik.*) Irgalom meg irgalom,
Irgalmas Isten! Ah, hová jutottam!
(*Elhanyatlik.*)

SIMON (*felfogja*).

Bátyám!

PETUR

No, hagyd el, üljetek le csak.
A vénnek ollyak, mint a gyermekek,
Kik mindenért sírva fakadnak. Nem is hal
Ő meg.

SIMON

De hátha mégis úgy lehetne -?

AZ ŐR (*kívül*).

Ki vagy?

SZÓZAT

Szabad magyar.

AZ ŐR

Mi jelszavad?

SZÓZAT

Melinda.

PETUR

Jön.

BÉKÉTELENEK

Ki az?

SIMON

Melinda?

MÁSODIK JELENET

BÁNK *(betoppan)*.

Bánk.

Az Isten e gyülekezet álmodott
Céljával, az, ha elsül, és igaz, jó.

PETUR

Nem álmodott ez, elsül, és igaz, jó.

BÁNK

Úgy hát szerencsét kívánok.

PETUR s a BÉKÉTELENEK

Köszönjük.

MIKHÁL *(feleszmélkedvén Bánkhoz siet)*.

Bánk, kedves, édes öcsém! Isten hozott
Egy ősznek oltalom-pajzsúl! Te ments
Meg engem e haramiák közül.

BÁNK *(kardjához kap)*.

Haramia?

BÉKÉTELENEK

Hogyhogy?

PETUR

Semmitől se tarts, bán!

BÁNK

De hát miért reszket ez az ősz?

PETUR

Mivel

Csak gyermek.

MIKHÁL *(égre vetett szemekkel)*.

Oh, uram, bocsásd magadhoz
E gyermeket, s adj neki jó éjtszakát!

BÁNK

Öreg! világosíts meg e dologban.

MIKHÁL

Úgy vélekedtem, hogy Peturnak egy
Vitézi társaság lesz célja, mint-
Hogy a *Kalandosok* már elhagyatnak.
Azonban képzelhedd érzésimet
Midőn felébredék s kiáltani hallom:
Le a királyi székből! - Pártütés!

BÁNK *(egészen kirántja a kardját)*.

Való tehát?

PETUR

Nem egészen. Csak hogy egy
Asszonynak engedelmeskedni nem
Fogunk.

BÁNK

S miért?

PETUR

Miért? miért? te kérded
Azt bán? szegény lélek, sajnálhatom
Szép gyengeséged.

BÁNK

Gyengeségemet?

PETUR

Ne erőszakoskodjál magadon! Tudom
Én jól, hogy elvesztette lelked egy
Részét arany nyugalmának. - Panasszát
Nem hallod elnyomtatott
Hazádnak és nem látod, mint potyog
Hazádfiának orcáján le könnye? -
Ez a merániaknak izzadoz;
Amaz merániaknak a hasát
Hizlalja vérverejtékével; ez
Bőrét siratja, mert merániak
Takargaták be abba testeket.
Román ugyancsak zendítő vala
Meg is fizette Zavichosztnál halállal;
De a szegény Miciszlavic Miciszláv
Mit véte, e meráni büszke asszony
Hogy tartományait kívánja el?
Bánk bán! barátim! a szülők Polyák-
Ország felé néznek kisírt szemekkel,
Mert tán fiuk Endrével ott veszett,
Azért, hogy egy ötesztendő gyerek
Nyerhesse a galíci tartományt.
Légy boldog, Endre! ha te királyi pálcád'
Kezébe adtad asszonyodnak, és
Jóságodat dicsérni hallván, úgy veszed
Incselkedését, mint jó pénzt - íme:
Alattvalóid így segítenek.

BÁNK

S mit véte nektek e meráni asszony?

PETUR

Oh bán! ez a derék asszony nagyon
Értett azon közönséges szokáshoz -
De engemet csak nem fog lépre csalni -
Jól tudta ő azon mindennapi

Fogást, miképp kelljen az alattvaló
Nagyoknak orrára az édes reménység
Üvegszemét nevetve tenni fel;
De úgy, hogy azt ők észre sem vegyék -
Az olyanoknak, mint te vagy, nagyúr,
Ő rang, ígéret és aranyhegyek
Zacskóba zárt *szelével* el tudá
Mázos kegyelmét osztogatni,
S a jó bolondok, hogy helyét találják,
Kiveték zsebekből ön vagyoniakat.

BÁNK

Amit magok vetettek el, királyok
Vérén vegyék meg azt ismét?

BÉKÉTELENEK

Nem úgy van.

PETUR

Mi a királyt imádjuk - ámde egy
Endrében - egy férfiú-királyt imádunk,
Meráni asszony nem kell itt soha.

BÉKÉTELENEK

Nem, nem!

PETUR

Görög, gubás, bojér, olasz,
Német, zsidó, nekem mihelyst fejét
A korona díszesíti, mindegy az,
Mert szent előttem a királyom, és az
Asszonyt becsülöm - ah, de mégis annak
Én engedelmeskedni nem tudok,
Nem, nem tudok, mint Endre a királyunk! -
Midőn Pozsonyvárban Erzsébetet
Általvevé Lajos thüringi herceg
Számára a követség - oh mikép
Állt ottan ő! Egész ország csupán
Nyelvén lebegni láttatott: „*Köszöntöm
Uratokat (így szól), mondjátok neki,
Hogy ezen csekélységgel elégedne meg;
Ha Isten éltet, még idővel a leg-
Több drágaságokkal fogom tetézní,*” -
S kirakta a szörnyű sok kincseket,
Amelyeken Thüringia elvakult.
Hogy állt ottan Endre, hátul egy
Szegletben - Endre, a magyar király! -
Pirúlva morgott a magyar, s te Bánk
A köntösét rántád, hogy előbbre menjen. -
Sírt bennem a lélek, hogy a pazarlást
Szemléltem és minden magyar szeme
Könnyekbe lábbadt. - Honnan volt az a kincs?

Bánk, nem felelsz? - Tulajdonunkat el-
Vevé s od'adta a hazájabéli
Cinkosinak, s kihúzta a szegény
Magyarnak a kezéből a kenyért s azt
Megette a meráni fegyveres.
Lerontatá atyáink várait,
S meráni fegyverest rakott oda;
Elszedte hivataljainkat és
A puszta bán-névvel cifrázta fel.
Eckbert, az öccse, alig törölte le
Fülöp királynak a vérét kezéről
S itt a scepúsi földet elnyeré.
Berchtold az üstökét se tudja még
Befonni, s már érsek, bán, vajda s Bács-
Bodrog megyékben főispán leve.
Bánáti Bertalan kihal fimag
Nélkül: s ez asszony egy jött-ment Jerindó
Di Vegliát atyafivá teremti -

BÁNK

Igen - de Ráskai Demeter, pohárnok -?

PETUR *(megütközik s ajkát harapja).*

A sógorom? Hm! A derék s hasznot-
Hajtó pohárnok a vámot valóban
Elnyerte Újfalun, mert szorgalommal
Töltötte a királyné kancsóit. - Sokáig éljen!
(Egy kancsót magasan felemel, azután kiönti a földre.)

MIKHÁL

A gyermekek tapossanak anyjokon,
Midőn az atyjok messze tartományban
Fárad szerencséjük miatt? - Gonoszság! -

PETUR

Minő szerencséért? hogy enged egy
Asszony kevély áhítózásinak
S Kálmánnak, a fiának, hogy dobott,
Vagy egy kicsiny kürtöt nyerhessen - űzi
Galiciából el Miciszlavict?

BÁNK

És így hazátok elbúsultjait
Játszani akarjátok s királytokat
Úgy tenni a királyi székre, hogy
Gertrúdis estén szíve megrepedjen?
Fájdalmiban megölni érzeményit,
Hogy társitoknak könnyeit soha
Se lássa többé, - egyszersmind szeretni
Is, ölni is szándékoztok; mivel
Gertrúdis éppen a király maga!

PETUR

Ne élne vissza hát azzal s ne kapna
Vasas marokkal a magyar javak
Közé; mivel részemről én bizonynyal
Orrára kész vagyok koppintani.

BÉKÉTELENEK

Mi is!

BÁNK

De ő azért mégis csak az marad.

PETUR

No nekem ugyan nem az! ha egyszer ő
Rabló, királyném is megszűnne lenni -
Ezt esküszöm, míg Endre élni fog.
Meg kell erősítenie régi (szent
Első királyunktól kitett) szabadság-
Beli jussainkat; vagy ha megmutatja,
Hogy a hazám boldogságán segít
Ezen szabadság eltörlése - egy szót
Se szólok: ámde míg ez a szokás,
E század, Árpád vére, a magyar
Érzés, magyar javak virágzanak,
Mindaddig azt fogom kiáltani; üsd az
Orrát, magyar, ki bántja a tied'!

BÉKÉTELENEK

Üsd, üsd!

BÁNK

S ezen szokást tekintve, mi
Szükség setétben bódorogni? Ha
Törvény s szokás szerint cselekszetek, nem
Csak én, hanem minden magyar segítő
Kézét sietve nyújtáná -

MIND (*Peturon kívül mintha hályog esne le szemökről*).

Igaz.

BÁNK (*csendességgel*).

Az őseink becsülettel s vitézi
Lélekkel estek egykor el, kicsiny
Vagyonoknak elnyeréséért, vagy inkább
Értünk: s mi azt mostan magunk javára
Tartsuk hazánknak omladékain?
Azokon; mivelhogy zendülésbe' nem
Fog-é kiömleni az ártatlanok-,
A felebarátjainknak vére is? mely
Buggyása közben fogja a szabadság
Jajos tüzét átkozni - hörgeni.
És tagja légyek e rossz társaságnak
Itt én is? ártatlan vért ontani

Segítsek? és abban eszköz legyek, hogy
Jajgasson a szabadságunk miatt
Szegény magyar hazám? -
Az élteket s a nyugalomokat
Kockára tégyük polgártársainknak,
Kik, mint szülőinket, bennünket is
Táplálnak! - És miért? mivelhogy ez
Asszonyoknak a hatalma büntetetlen
Teszi azt, mit a közönséges zsidó
Talán fizetne életével is?! -
Vétkül tulajdonítsuk azt neki,
Hogy a felelősségét jobban szeretné,
Mint a magyarságot? - Ha németek
Között közületek király lehetne
Egyik, nem előbb volna-e előtte
Még ott is a magyar?

BÉKÉTELENEK *(gondolkozva, dörögve)*.
Hisz az való.

BÁNK
És ennek ellenét kívánja még-
Is mindenik; sőt azt akarja, hogy
Úgy tegyek én is. - Nem, magyarok! soha
Azt tenni nem fogom. Való, hogy engem
Az emberek bolondozása meg-
Mulattat; oh, de a vérekbe és
Az életbe forró ösztönöm
Markolni nem kíván, se játszani. -
Hogy Bánk leüljön a setét szövetség
Gyász-asztalához, ahhoz nem csekélyebb
Mint bánki sértődés kívántatik.

BÉKÉTELENEK *(egymásra nézve)*.
Jól, jól beszél.

PETUR
Nem jól beszél, ha mondom.

SIMON
Ispán! de hátha mégis úgy lehetne -?

BÁNK
Ha oly hatalmatok lehetne is,
Mint volt Leventá- vagy pedig Kupának -
De nekik is elsült-e?

SIMON
Miklós! gyerünk!

MIKHÁL *(örömmel)*.
Öcsém!

BÉKÉTELENEK *(mind felkerekednek).*
Gyerünk!

PETUR

Pokolba! hát talán nem
Esküdtetek meg itten?

BÉKÉTELENEK *(ismét le akarnak telepedni).*
Az való!

BÁNK

Kérlek, ne bántsd őket, különben én
Tőlük fogok kívánni *egy*et itt
Mindjárt. Ne engedj jönni annyira -
Úgyis felelned kell még egyre - *egyre*,
Mely örülésre hoz: de félre ezt
Most egyszer! - Emberek, jertek velem!
Előbb való a hit parancsolatja;
Istennek a kenettje egy király felség.

BÉKÉTELENEK *(Bánkhoz állanak).*

PETUR *(eleikbe futván).*

Az Istennek kenettje Endre, nem
Gertrúd! ez a rabló az nem lehet!
Azért csak érjem el, torkon fogom,
S királyi széke kárpitjának a
Zsinórjával fojtom beléje lelkét.
Mint vizözön zúgok mindenfelé,
S ahol találom, ottan rontom össze
Ez asszony annyit átkozott fejét.

BÁNK

Várdán, belőled most a nemzeti
Rút gyűlölet, nem az igazság beszél.
Jertek velem, magyarok! szánjátok őtet,
Mert nem gonoszságért gyűlöl, hanem
Azért, mivel más más köntöst visel.

MIND

Gyerünk!

PETUR

Kiholtak szabadítóid, oh
Te vasrvert hazám? no nyeld le a bilincsed
Jajgatva s edd magadnak a halált!
Nem kényszerítelek - magam is tudok
Hóhérja lenni azon utálatosnak! *(El akar.)*

BÁNK

Megállj! - Ezen haza- s felségárulót
Láncokba verjétek - parancsolom.
Én, a király személye, én - maga
Parancsol Endre a király! -

PETUR (*Bánk lábaihoz hajol*).

Királyom!

BÁNK (*elérzékenyedve felemeli*).

Petur, Petur, kedves bátyám, ölelj meg!

Látod, hová tud téged csak neve

Is vinni Endrének! ládd, mint buzogsz

Érette, mégis a szívét akarnád

Kitépni! - Hát jut-é eszedbe még a

Testvéri háború? Te ott is Endre

Pártján valál, - s midőn jószágodat

Elszedte Elmerik király -

PETUR

Eressz!

BÁNK

Hozzám jövől szökésed éjjelén,

Még egyszer elmentünk a cinterembe

Együtt - lerogytál ott atyádnak a

Sirjára, s azt mondád: „Igazad vala

Atyám, - az Isten nem segít soha

Felkent királyok ellen! Nem maradt

Semmim, csak egy szívem: már legyen a

Föld, melybe' nyugszol, akárkié; de sirod

Ölelése s e mondás enyim marad.”

PETUR (*Bánk nyakába esik*).

Öcsém! - az Isten nem segít soha

Felkent királyok ellen! - Már legyen

Akárkié a föld és a vagyon -

Egy szív *marad*; s így - szent haza, *békesség*!

MIND (*Bánkhoz tolakodnak*).

Az - békesség! -

MIKHÁL

Öcsém! Uram-teremtőm!

BÁNK (*mintha mind egybe akarná ölelni*).

Oh Endre! győzedelmeskedj te bár

Országokon; de ilyen győzedelmet

Mint Bánk neked nyert most, nem nyersz soha!

AZ ŐR (*kívül*).

Ki vagy?

SZÓZAT

Szabad vitéz.

AZ ŐR

Jelszód?

SZÓZAT

Melinda!

BÁNK

Melinda! oh, ki gyógyít engemet meg?!

MIND *(egy oldalra tolódnak)*.

Hah! árulás!

HARMADIK JELENET

BIBERACH *(jön)*.

Csak Bíberach.

BÉKÉTELENEK

Hah! halj meg!

BIBERACH *(nyugodtan visszalép)*.

No lassan! ejnye milliom! biz úgy

Nekem estek, énhelyettem hogyha itt

Más állna, tán a nyavalya is kitörné.

Kedves vitézek, csendesen! biz' az

Ördög nem alszik! - ej, szégyen, gyalázat

Kardot ragadni! *(Csalfa alázódással)*.

Egy magyar csak egyik

Bajusza végével pokolba űzhet

Egy ily szegényke németet.

SIMON

Melinda!

MIKHÁL

Hol loptad el húgomnak a nevét?

BIBERACH

Ahol magát más lopta: a királyné

Dombérozó multságában.

BÁNK, MIKHÁL, SIMON

Ember!

BIBERACH

No hadd beszéljem hát magam ki; de -

(Igazán megszeppenve).

Ördögbe is! valóban most eszem'

Fel kell tekerni - átkozott hajón evez szerencsém,

S elül, hahogy reája nem vigyázok.

BÁNK

Kóbor! hogyan jött a Melinda név

Nyelvedre?

BIBERACH

Páh! tehát mégsem tudod? -
De igaz! hisz a királyné prüszkölő-
Becs-rang-porától egész bolondulásig
Elszédültél te. No de, szó ami szó,
Ők szépen is fogának a dologhoz,
Úgymint: „Nagyúr - ej - Bánk bán - így, meg így;
Nem illik, ország első nagyja, hogy -
Így meg-meg így.” - Felhozta hát ide
Szép együgyű feleségét a nagyúr,
Bármint dörömbözött szerelme-féltő
Nagy szíve.

BÁNK

Ember!

BIBERACH

Csak csendesen, óh
Bán most az egyszer úgy kell már viselni
Magamat, hogy a hajlandóságodat
Megérdemeljem; mert ebül leszek.
Ládd bán, sokan tudták ezt a regét;
És ha igazat kell szólni, addig én is
Sípót faragtam nádatok között,
Míg benne ülhettem s hiú szemekkel
Néztem magam körül - nevetve mást.
Véletlen így tanultam azt ki, a-
Mit szorgalommal sem tudtak sokan.
Ispán uram, te oly merőn tekétesz
Reám, s nem tudod, hogy csak ezen éjtszakát
Lett volna szükség el nem lopni Bánk bán
Nagyúrtól, és hogy addig, míg ti itt
Vele vagytok - otthon Ottó és Melinda -

MIKHÁL, SIMON, BÁNK *(egyszerre)*.

Melinda, húgom? Fattyú megöllek!

BIBERACH

Ezt ugyan bizony
Szolgálatomra nem reményleném.
Ládd bán: királyod a kezedbe adta
Egész hatalmát; s így hogy egyikének,
Vagy másikának útjában ne légy,
El kelle ország-vizsgálásra menned.

PETUR *(mérges kacajjal emeli fel ökleit)*.

Gyalázat! Ellágyulhattam? - No Bánk,
Hát nem kacagsz velem?

BÁNK *(összecsapván kezeit).*

Pokolbeli

Irtóztatóság büntetései -
Földünkre jöttetek hát már? hiszen
Ni, itt világos egészen, amit én
Üres fejű ki nem tudtam találni? -
El, a királyhoz - a császárhoz, - a
Pápához elmegyek s hogy elpiruljon,
Lerántom e parázna bíborosról
A szép álorcáját kacagtatón.
Oh, légy velem hidegvér, légy velem!
Ne hagyj el állhatatosság! hogy merőn
Nézhén szemek közé, becsületes
Tekintetemnél elvakúljon a
Szentségtörő. Meggyilkolom ott előtte
A bíboros gazembert; és ha a
Vesztőpiacra hurcolnak, kiáltom:
Azért jutott hóhér kezébe Bánk, mert
Hitvesse virtusát bosszúlta meg!

BIBERACH

Páh, milliomm! bizony tán nem tudod,
Hogy csóka csóka-társának szemét
Ki nem kaparja? mert ám mintsem oly
Nagyot bokázzon a bíbor, bizonynyal
Előbb feláldoznak tíz Bánkot is.
De gyilkod is haszontalan fened:
Az utakat jól tudjuk elállani;
Vesztőhelyet se fogsz te látni, hogy
Ottan rikolthassál, - az ily rikoltót
Titokban szokták ám eloltani.

BÁNK

Német! te megnyitottad a szemem!
S ily kábaságot akartam tenni? - Nem!
Szeggel szeget! hisz a tilalmas és
Megengedődhető ravaszkodás
Úgy állnak el, mint a *hazug s igaz.*
Megmenthetem talán még - nemde, oh
Szólj, Bíberach, lehetne még talán
Meggátlanunk? szólj, szólj!

BIBERACH *(öklét összeráncosított homlokához nyomván, igen mély,
de rövid gondolkodás után).*

Talán. - Gyerünk!

BÁNK

Ember! ha még késő nem volna - oh
Angyal! szerezd meg üdvösségemet. -
Ne menjetek széjjel mindjárt barátim,
Hogy megtaláljalak, hahogy talán

Lehetne szükség rátok - *(Mikhálishoz)*. Ősz, remélj
Egy nyugodalmas éjszakát.

MIKHÁL

Uram,
Szent isten! adj te!

MIND *(morogva)*.

Ámen. Úgy legyen.

SIMON

Szabadítsd szerette húgomat, Melindát!

BÁNK

Csak egyszer ötlet a kezem közé
Vehessem, oh miképp fogom kacagni
A gyáva herceget; s ha húsomat
Lerágja a kerítő asszony, akkor
Még csontomon is elviszem Melindát,
Hogy elhagyattatott helyen legyen
Inkább kenyéren s vízen, mintsem itt
Pompában, bíbor és a hermelin
Bemocskolásra eszközül vettessen,
S szolgáljon egy bujának, akinél még
Drágább s becsesb előttem a kutyám. *(El)*

BIBERACH *(maga eleibe dörögve, követi)*.

És - jó ez is. Egyik csak nyerni fog! *(El)*

PETUR *(egy ideig merően nézi mindnyájukat, kik elgondolkodtak)*.

No - üljetek le hát - azt mondta, hogy
Maradjatok. -

MIND *(székekhez ballagnak, leülnek, s az asztalra békételenül
könyökölnék. A többiek körül-körül a fal mellett levő padokra
telepednek, és vagy térdekre bókolnak, vagy fejeket hanyatt a
falnak támasztják.)*

Jó, jó! Maradhatunk.

MIKHÁL

Bojóth! Bojóth! - Kopácsolásokat
Lelkem menyasszonyi ágynak gondolá;
Pedig becsületünknek egy koporsót
Szegeztek, Oh Melinda!
(Bánatosan lehajtja fejét s végre elszunnyad.)

SIMON *(mellé ül)*.

Még hiszem,
Tán jóra fordulhat minden *(Maga elébe néz.)*
De hát
Ha nem? Kevély spanyol szív, hol maradsz? -
Hamar tűnő örömmelény, mi vagy
Te? játszi képzelet a kívánczó
Észnek: - mosolyg s - meghal. -

PETUR *(az ablaknál egy székre vetette magát).*
Jó éjszakát!

MIND *(anélkül, hogy megmozdulnának, dörögik).*
Jó éjszakát!

PETUR *(magába morog).*
Virrad. - Nem úgy, nem úgy
Ti földi istennék! ne gondoljátok azt,
Hogy minden irtózik hatalmas hangotoktól!
(Hirtelen visszateként.) Hát alszotok?

MIND *(lassabban).*
Jó éjszakát! -

PETUR
Aludj,
Mohón kilobbant hazafiság! -
(Elragadtatva néz ki a hajnalcsillagra.)
Dicső fény-
Csillag! *(Hirtelen gúnyolva.)*
Lopott fény! - ej! - *(Lassan.)*
Jó éjszakát!

Függöny

HARMADIK SZAKASZ

Melinda szobája

ELSŐ JELENET

BÁNK *(az asztalnál állva kezére bókolt).*
Hazudsz!

MELINDA *(előtte térdepel).*
Igen; mióta hitvesed
Meggzúnt Melinda lenni, mindenik
Vétek lehetséges. Hazudni? óh!
Oh vajha angyalom lehetne az.

BÁNK
Mit térdepelsz? az Isten nincsen itt -
Állj fel! beléphet egy meráni állat,
És azt hihetné: őtet illeti.
(El akar menni, de ismét visszajön.)
Hát nem cselekszed?

MELINDA *(térdein eleibe csúszik).*
Ölj meg engemet
Bánk! ölj meg engemet -

BÁNK
S egy semmi asszonyt!

MELINDA
Oh Istenem! de én nem az vagyok.

BÁNK
Ártatlan? és az udvar nyelve e
Névvel nevezte-é becsületem?

MELINDA
Nem, azt ne mondja az udvar, mert hazud
Mindenkor - ez ne mondjon engem annak,
Ah, én szerencsétlen személy vagyok!
(Lerogy a földre.)

BÁNK *(felemeli).*
Szegény, szerencsétlen Melinda!
(Merően néznek egymásra.)
Mit
Akarsz? Mi kell? tehát engemet, mint
Egy Tantalust az el nem érhető
Végcél után csak hagysz kapkodni? - Sírsz?
Felelj; de szóval, és ne így! hiszen

Szép könnyid elbúsíthatná az ég
Lakosait, s az angyalok magok
Szánnák kigördüléseit. Elveszek, s én
Igy férfi nem vagyok. *(Elereszt.)* Még sem hiszek.
Ottó, s Melinda, egyaránt örültek! -

MELINDA *(térdeit kulcsolja).*

Bánk, Bánk! Taposs meg legalább engemet!
Én büntelen vagyok. Oh, ne mondd meg ezt
Testvéreimnek: nem feleség - anya.

BÁNK *(belök egy oldalajtót).*

Te átkozott kis alvó, mit mosolyogsz?

MELINDA *(sikoltva felugrik).*

Ember, tudod te, mit mondtál fiadnak
Most? - Átkozott! - *(Merően néz maga elébe.)*
Atya-átok egy anyáért!

BÁNK

Mint vándor a hófúvásokban, úgy
Lelkem, ingadoz határtalan
Kétség között, s eszem egy nagy óceánban
Lebeg, veszejtve minden csillagot.

MELINDA

Atya-átok egy anyáért! - Kábaság!
Ha a szegény hold férjhez adja szép
Leányait, mondjátok, hogy királyi
Lakadalma van két nyíl-lövésnyire.

BÁNK

Boldogtalan! -

MELINDA

Jó név. Pokolbeli
Tűz ége csontjaimban s a királyné
Aludni ment - álmos volt. Ébredezz!
Add vissza gyermekem, te nagy királyné!
(Elsiet.)

BÁNK

Menj, menj hová a történet viszen! - -
Úgy, úgy! aludni ment - álmos vala.
Helyes, helyes, meráni asszonyom! - Nap
Küldd oktalan Phaétonod, hogy a
Világot öszve meg-meg öszverontván,
Pörköljön engem is pokolra le!
De istenemre, lehetetlen mégis ez -
Nem! nem lehet! Tanácsot álmod e
Szív, s a kimérhetetlen irgalom
Által susogja azt a jó reménység
Lelkembe: nem lehet. - Setét remény!
(Karjait kinyújtja az ablakon, ölelve.)

Ne rontsa ezt el a világod, oh
Auróra!
Hiszen Melinda úgyse tudja, mit
Beszéle - - ég, és föld! de hát ki az
Oka, hogy szegény nem tudja mit beszél?!
És a királyné álmos volt! - Nem-é? *(Megijed.)*
Hah!
Mely gondolat lesz agyvelőmben első
Zsengéjekor már meghatározás? - -
Épülj fel! Izmosodj meg, gondolat! -
Veled épül ismét csak fel, örök lenyugtom
Felett, megéledő becsületem! *(El akar.)*

MÁSODIK JELENET

IZIDÓRA *(felszakaszt egy oldalajtót, dőlyfösen kilép).*

Kiállhatatlan!... Elfelejtkezél
Rólam, gyalázóm? Úgy hát zárodat
Kitörve karjaimmal, megmutassam,
Hogy Bendeleiben Egenolf vére foly
Ereimben? és - nagyúr, ki adta azt a
Hatalmat, engemet hogy itt bezárj?

BÁNK *(csak maga elébe néz).*

Ha engemet Prometheusom csak egy
Hangyának, és az égi tüzet talán,
Még abban is sajnálva, hogy hideg
Szerszámnak alkotott meg volna, úgy
Szolgálatodra tán lehetne hangom -

IZIDÓRA

Nagyúr! *királynénak barátja* a nevem.

BÁNK *(elébe mutat).*

Nézd, nézd az árnyékot - hallgass oroszlán,
Az a királyné - oh hazug! csak árnyék.

IZIDÓRA

Bán, bán, mi lelt téged? - Nagyúr, mi lelt?
Könyörületességből felelj -

BÁNK

Ki innen!

IZIDÓRA

Megengedek, mert meg vagy háborodva.
(El akar.)

BÁNK

Egy szót csak irgalmas lélek: hiszem,
Éjjel Ottóval még a mulatság
Után soká beszéle a királyné -?

IZIDÓRA

És a kegyelméből csaknem kijött:
De majd Melinda megbékélteté. *(Elsiet.)*

BÁNK

Kígyói nyelv! - Megbékélt; álmos is volt!
Szépen kidolgozott csalárdkodás -
Igy megcsalatra egy pokolbeli
Kísértet által, akitől levésekor
Már úgy megundorodott az alkotó,
Hogy félben hagyni dolgát kénytelen volt.

HARMADIK JELENET

TIBORC *(bizodalom s félelem közt besompolyog).*

Bánk bán, nagyúr! jó reggelt.

BÁNK

Útonálló!

TIBORC

Igazán? lehet meglátni képemen?

BÁNK

Minek is becsület emberek között!

TIBORC

Való igaz; megöszült a fejem.

BÁNK

Miért?

TIBORC

Idóm eljárt, jaj s panasz közt.

BÁNK

Azért teremtettem -

TIBORC

Köszönöm. Ma már

Nem háborogsz úgy, mint az éjtszaka.

BÁNK

Munkálkodó légy, nem panaszkodó -

TIBORC

Oh, istenem! tekéntenél csak egyszer
Házamba - élve látnád a panaszt
Előtted. Mért valék becsületes!

Holott gazember lévén, mostan is
Tied lehetnék.

BÁNK

Mely boldogtalan
Az, akinek bármely bilincsei
Boldogtalan módon oldóznak el!

TIBORC

Oh, mint örültem, hogy *szabad levék!*

BÁNK

Mikép örültem és *bilincseimnek!*

TIBORC

Hiszen való, hogy jó is az: de már
Mióta a merániak -

BÁNK

Hah! - oh!

TIBORC

Sok pénzre van szükségek: és mivel
Mi annyit adni nem tudunk, tehát
Sovány nyakunkra izmaelitákat
Ültettek - ez már égbe kiált.

BÁNK

Piha!

TIBORC

Míg tűrhetém, tűrtem becsületessen:
Most már gazember is lennék; de késő -!
Ősz fő, kiszáradt kar: hová megyek?

BÁNK

Haramia - nincs itt más kigázolás.

TIBORC

Ma éjtszakán először kezdtem el
Próbálni azt a mesterséget; oh
Hiszen beteg feleségem és öt éhes
Porontyaimnál szívem majd kiugrott.
De látja isten, hogy nem értem azt.
Lenn a királyi ház előtt soká
Ólálkodék. Vígán valának abban.
És sokszor azt vettem csak észre, hogy
Nyelvem kiöltém, mintha azt akarnám
Felnyalni, amit ott fenn ellocsoltak.
Akkor lopózkodtál be a kapun -
Hallám az őrzővel beszédedet -
Én is tehát utánad mentem, és
Mivelhogy azt meg tudtam mondani:
Ki ment be oly titokba, mindenik
Azt hitte, hogy Bánk bánhoz tartozok.

BÁNK

Pih! minden e szerént tehát hamis
S megcsal, - keresse bár az ember a-
Hol akarja - legtisztábbnak mutassa
Magát, de egyben mégis mocskos az.

TIBORC

Mért bélyegez meg a szükség vele!

BÁNK

De hogyha jól meggondolom: maga
A tiszta hívség, oh! - de, ej, mi meg-
Gondolni is való van itten? a
Hívség? Kisértet, melyről minden ember
Fecseg; de még nem látta senki is.

TIBORC

No, édes istenem! Ismét azt hiszem, hogy
Velem beszél. -

BÁNK

Beszélj, beszélj; igen
Jól hallom én panaszod; de magam
Panasza is beszél -

TIBORC

Uram teremtmőm
Még a nagyúrnak is van? - No hát
Nem vétek a szegény Tiborcnak, egy
Titkos szövetségben hitét letenni.

BÁNK

Ha! - ezt hogy elfelejthetém - istenem!

TIBORC

Van más kigázolás? - vitézkedést
Ugyan ne várjanak tőlem; de hisz'
A háborúban szabad fosztani.
E gondolat legjobbnak látszatott.

BÁNK *(búsan néz ki az ablakon).*

Magyar hazám! -

TIBORC

A jó merániak
Azt háború nélkül is megteszik; mert
Hisz' a zsidók eleget fizetnek; a-
Kiket tulajdonképpen tán nem is
Lehetne embernyúzóknak nevezni,
Nyúzásra bőr kívántatik, holott
Azt a merániak magok lehúzták
Már csontjainkról; így tehát ezek
A húsba kénytelenek bemetszeni -
Igaz, hogy a metéltetett sikolt; de

Hisz' arra nem szükség hallgatni, csak
Haszon lehessen. - S a nagyasszony -?
(Keserű megvetéssel lódítja el a kezét.)

BÁNK *(fejét az ablakfához nyomván).*
Oh!

TIBORC
Ő cifra és márványos házakat
Épített; és mi - csaknem megfagyunk
Kunyhónk sövényfalai közt -

BÁNK
Átkozott!

TIBORC
Ő csorda számra tartja gyűlevész
Szolgáit! éppenséggel mintha minden
Hajszála egy őrzőt kívánna; sok
Meránit, olykor azt hinné az ember,
Hogy tán akasztani viszik, úgy körül
Van véve a léhűtőktől, s mi egy
Rossz csösz alig tudunk heten fogadni.
Ő táncmulatságokat ad szüntelen,
Úgy, mintha mindég vagy lakodalma, vagy
Keresztelője volna: és nekünk
Szívünk dobog, ha egy csaplárlegény az
Utcán előnkbe bukkanik, mivelhogy
A tartozás mindjárt eszünkbe jut.
A jó merániak legszebb lovon
Ficáncolódnak - tegnap egy kesej,
Ma szürke, holnap egy fakó: - nekünk
Feleség- és porontyainkat kell befogni,
Ha veszni éhen nem kívánczunk.
Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
Úgy, mintha mindenik tagocska benne
Egy-egy gyomorral volna áldva: nekünk
Kéményeinkről elpusztúlnak a
Gólyák, mivel magunk emésztjük el
A hulladékot is. Szép földeinkből
Vadászni berkeket csinálnak, a-
Hová nekünk belépni nem szabad.
S ha egy beteg feleség, vagy egy szegény
Himlős gyerek megkívánván, lesújtunk
Egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek,
És aki száz meg százezert rabol,
Bírája leszen annak, akit a
Szükség garast rabolni kényszerített.

BÁNK
Hogy úgy van!

TIBORC

Ők monostort, templomot
Építenek, hol úgy sípolnak, úgy
Megzengenek, hogy a zarándokok
Táncolni kénytelenek a sáros utcán;
Nekünk pedig nincs egy jó köntösünk,
Melyben magát az ember egy becses
Védszent előtt mutathatná meg a
Templomban.

BÁNK

Oh, buzogj vér! csak buzogj!

TIBORC

Hahogy panaszkodni akarunk, előbb
Meg kell tanulnunk írni; mert az ily
Szegény paraszt az úr elébe nem
Mehet be többé - úgy rendelte Béla
Király, s merániak hasznát veszik -
Hisz' öszvekarmolázná a szegénynek
Patkója a szép síma padlatot!
S ha tán utolsó fillérünkre egy
Törvénytudó felírja a panaszt:
Ki írja fel keserves könnyeinket,
Hogy jó királyunk megláthassa azt. - -

BÁNK

Te Isten!

TIBORC

El kellene pirúlniok,
Midőn ezüst-arannyal varrt övek
Verődnek a lábszáraikra, mert
Véres verejtékünk gyümölcse az.
Lelkemre mondom, egy halotti fátyolt
Kötnének inkább a hasokra, - leg-
Alább csak úgy külsőkép is mutatnák
A gyászt azon szegény nyomorútakért
Kiket kiállhatatlan sajtolásaikkal
A sírba döntenek -

BÁNK

Tűrj békességgel -

TIBORC

Tűrj békességgel, ezt papolta az
Apáturunk is sokszor: boldogok
A békességesek, mert isten fiainak
Hívatnak, - úgy de tömve volt magának
A gyomra. Istenem! mi haszna! ha
Szorongat a szegénység: a pokolt

Nem féljük - a mennyország sem jön oly
Szép színben a szemünk elébe.

BÁNK

Kirontjuk a korlátokat, lezúzzuk
A jó barátot, ellenséget; és
Aztán ha célra értünk, sírni kell csak:
Szánom keserveiteket, emberek!

TIBORC *(nevetve)*.

Te szánsz nagyúr? oh a magyar se gondol
Már oly sokat velünk, ha zsebe
Tele van - hisz' a természet a szegényt
Maga arra szánta, hogy *szülessen, éljen*.
Dolgozzon, éhezzen, sanyarogjon és -
Meghaljon. Úgy van, úgy! ismérni kell
Az élehetetlenek sorsát, minek-
Előtte megtudhassuk szánni is.

BÁNK *(haraggal tekint reá, de szeme Tiborc homlokán lévő sebhelyen akad fel)*.

TIBORC *(észreveszi, s kevés hajával igyekszik eltakarni)*.

Huszonhat esztendő előtt vala ez
Még gyenge ifjonc voltál. - Jáderánál
Egy rossz velencei akart tégedet s
Atyádat - Ej, hisz' az régen vala!

BÁNK *(Tiborc homlokát megölelvén, melléhez szorítja, majd egy*
erszényt nyom a markába).

Engem s atyámat - menj, menj, menj Tiborc.

TIBORC

Szép pénz; de adhatsz-e hát mindenik
Szűkölködőnek? visszaadja-e
Ez a halottakért hullt könnyeket?
Ha mást nem adhatsz, úgy annál, kinek
Adsz, még szegényebb vagy. Vigyázz, hogy egy
Zsivány, tömött erszényeiddel együtt
Ne lopja el nagylelkűségedet.

BÁNK *(méltósággal)*.

Tiborc! Tiborc! kivel beszélsz?

TIBORC *(térdre rogyik)*.

Uram-

Isten! hisz' azt akarom, hogy *vesszek el*.
Én nem vagyok gonosztevő - azért nem
Bátorkodom magamat előlni, mert az
Isten haragjától félek.

BÁNK

Tiborc!

Menj, menj; keresd fel asszonyomat, s ha meg-
Talátlad, úgy jöjj, s várakozz reám.
Haza mentek - ott megmondhatod, hogy él
Még Bánk.

TIBORC

Igen - kedves szomszédok! *él*
Még Bánk, atyánk - fogom kiáltani.
(*Sírva elmegy.*)

BÁNK

Atya? - úgy - ez is még hátra van -
(*Megáll a belökött ajtónál.*)
Hah! fel,
Fel puha ágyadból gyermek, nehogy
Megvesztegessen udvarunk szele. (*Bemegy.*)

NEGYEDIK JELENET

BIBERACH (*jön*).

Bán! Asszonyod magánkívül futott el.
(*Az oldalszobába besiető Bánk után néz; azután egész
maga alkalmatosságával le akar ülni, de a visszajövő
Bánk tekintete visszatartóztatja.*)

BÁNK (*az álmos kis Somával jön vissza*).

Ne sírj, ne sírj gyermek; hisz' egyszer akkor
Ébredni kell. (*Vezetvén kifelé.*) Menj tigrisek, fene-
Vadak közé, szelidíts hiénát,
S ha mindened feláldozván nekik,
Hálaadással megnyalják kezéd -
Öleld, szorítsd melledhez és kiáltsd
Örömmel: oh még is találtam *embert*!

BIBERACH

Bán! örülést mutat tekinteted!

BÁNK

Tudom, tudom: de hallom is közel-
Létét eszem lerontatása hír-
Kürtjének, és azért kívánom azt
Használni addig, míg egészen el nem
Veszejtem. (*El a fiával.*)

BIBERACH

És magam maradjak itt!
(*Utána néz, azután járdogál.*)
De nem hiszem biz' én, a gyáva herceg
Hogy boldogult. - *Gyanú kinozza Bánkot.*

(Leül.)

Egy sincsen a sok emberi indulat
Közt, melynek oly kevésbe kerüljön a
Képzelt lehetőség általöltözése
Az igazra, mint a szerelemföltésnek.
(Maga eleibe nézvén, egymásra tett lábait lógatja.)
Biz' úgy.

ÖTÖDIK JELENET

OTTÓ *(lihegve fut be).*

Jó, hogy talállak - oh, de mért hogy itten
Talállak, itten, Bíberach?

BIBERACH *(felemelkedik).*

Igen.

Oly sárga a herceg, hogy jött ide?

OTTÓ

Tudom-é, hogy? - és te Bíberach is itt?

BIBERACH

Igen. Te reszketsz, jó uram! mi baj?

OTTÓ

Segíts, segíts!

BIBERACH

Hogyhogy?

OTTÓ

Néném kerestet.

BIBERACH

Az semmi sem.

OTTÓ

De hátha mégis -

BIBERACH

Úgy

Hát menj el. -

OTTÓ

Ő kerestet; érted ezt?

BIBERACH

Érttem.

OTTÓ

Melinda ott van. Bánk is itthon.

BIBERACH

Láttam.

OTTÓ

Melinda - reszketek.

BIBERACH

Soha

Bizony -

OTTÓ

Nem a nagyúrtól - nem az egész
Országtól; én csak rettentő királyi
Nénémtől irtózok; mert hogy gyanút
Ne tenne Myska bán által kerestet.
Elmenjek-é? hová menjek?

BIBERACH

Csak *amely*
Hely legközelebb van hozzá: ott nem is
Keresnek. - Édes hercegem, de hát
Mért félsz; talán vétetted ellene?

OTTÓ

Te kérded azt, tanácsadó? te?

BIBERACH

És
Volt annyi lelked azt követni, herceg?

OTTÓ

Csúfolsz, csavargó?

BIBERACH (*szepegeve*).

Megesett a dolog?

OTTÓ (*elfogódva szegezi a földre szemeit*).

BIBERACH

Hallgatsz? - no - élj szerencsésen.

OTTÓ

Hová?

BIBERACH

Elég nagy a világ.

OTTÓ

Engemet akarsz
Elhagyni? - rémítőn fogok fizetni
Gazemberes tanácsodért.

BIBERACH

No még
E volna szép! - Én szabad ember vagyok.

OTTÓ

Reszkess!

BIBERACH

Miért nem? Gondolod, hogy a
Felháborított tengert meg fogod
Állítani, hogyha egyszer egy habocskát
(*magát érti*)
Vessződdel el tudsz széjjel ütni?... mit? -
No, nézd ezen kevés haját.
(*Maga hajából igen keveset morzsol ujjai közé.*)

Nem is

Méltó azon kis fáradságra, mellyel
Ki lehetne rántani - ha most ennyivel meg
Tudnám szerencséd váltani, hidd el azt
Nem tartanám méltónak e csekély erőre.
(*A legnagyobb hidegséggel.*)
Még gyermekekhez nem bocsájtkozék le,
Mióta csak megszűntem hinni azt,
Hogy a tanítómnak vesszőitől
Reszketne minden ember. Jobban ismérsz
Jó hercegem, mintsem hogy azt reméld,
Egy Bíberachot egy mesés manó is
El fogja tán mindjárt rémíteni.
Első bejöttöm a világra megölt
Már egy anyát, s bús tékozló atyám
Gyűlölni kezdett, - én is rajta kezdtem
Gyűlölni minden embert. Néha jól
Megöklözém. Egyszer végre feladott.
Bűnöm bocsánatjáért, ölni, a
Szentföldre kellett volna mennem; és
Az atyám megitta volna addig otthon
Minden vagyonkámat. Nem mentem. Akkor
Bedugtak egy klastromba, hogy pedig
Még életemben szentté lenni kedvem
Nem volt, kiszöktem a falak közül.
Minden vagyon nélkül, köszönhetem,
Hogy ott tanultam; s így az emberi
Vakságból éltem; - elég az ostoba! -
Ritter, paraszt, szegény, úr, hercegek
Lettek barátjaimmá, és csak egyszer
Forrt szinte a torkomra. Nem kívánom
Hogy többet úgy legyen. (*Menni akar.*)

OTTÓ (*eláll szeme, szája*).

De oly hideg

Vérrel?

BIBERACH

Miért nem? Én beüthetem hús
Vérrel Lucim nyakába kardomat,
Hát tégedet miért ne tudjalak
Hús vérrel itten hagyni? - Hogyha úgy áll
Elöttem egy valaki, mint férfiú,
Biz' úgy ijedni meg tudok magam
Is - most nem.

OTTÓ

A nyugalمامat tekintsd,
És adj tanácsot e zavarba, kérlek.

BIBERACH

Hahogy te is szavadnak embere
Lettél s beteljesítted volna szép
Igéreteid - legengedelmesebb
Lett volna Bíberach. A sok jutalmat
Özönnel ígérted, mely egykor a
Vénségemen segítsen: - és nem úgy lett.
Tudván, hogy a hasonló emberek
Kények szerént várják meg a tanácsot,
Kétféleképpen adtam mégis azt,
És rajtad állt abban választani.
Most hát sziszegj azon gödörben, a-
Melyet magad véstél magadnak. Azt
Csak meg fogod nekem bocsátani,
Hogy érted én is abba esni nem
Kiváncozok?

OTTÓ

S valóban oly gödörben
Lennék? Tanácsolj Bíberachom! Oh
Ha vallásomat kívánod - ím
Megesmerem, hogy vigyázatlan
Voltam; de nem, sőt oktalan.

BIBERACH

Mi, mi?
Még oktalan? - Ti földi istenek,
Soha oktalan nem tesztek semmit is;
Az égi isten adja nektek az
Ő csalhatatlan bölcsesség-malasztját;
Kérdezd, s megesküszik reá akár-
Mely embered. - Te mindenféle földi
S mennybéli bölcsességek összessége!
Igy hát hogyan lehetsz te oktalan?

OTTÓ

Ember! csak egy szót még, vagy egy nyomot
Tovább s fejed lábadnál fog heverni.
Bolondokat lelhetsz; de engem a
Szerencse itt uraddá tett -

BIBERACH *(kissé megdöbbenve).*

S miért

Tartóztatod tehát intésedet, hogy
Végére járjon életemnek? Úgy,
Úgy! ölni tudtok, jó urak: bezzeg
Ha életet tudnátok adni, akkor
Érdemlenétek meg az uralkodást.
Még eddig egy kevésre becsültelek,
De most idétlen rémítésedért
Megvetlek. Útálnám magam, ha abban
A hiedelemben hagyhatnálak el,
Hogy testi-lelki híved voltam: - engem
Csak a haszon kötött hozzád -

OTTÓ

Vitéz!

BIBERACH

Ne félj, uram; hiszen nem esz meg a
Nagyúr - való, hogy éktelen dühös
Lett, midőn a dolgot felfedeztem -

OTTÓ *(kardot ránt).*

Még ezt is? Ördög! -

BIBERACH *(mosolyogva kardmarkolatjára teszi kezét).*

OTTÓ *(gyengülve ereszti le kardját. Biberach megy. Ottó segítségért akar kiáltani).*

Hej!

BIBERACH

Ne szólj - uram!
(Hidegen visszatér.)
Én elmegyek. Te megfogathatol:
De jól tudod, hogy én egyedül tudom:
Ki volt Fülöp királynak gyilkolója! - -
(Megy.)

OTTÓ *(elhanyatlik).*

Várj, Biberach - ne menj! várj! várj!

BIBERACH *(elballagva).*

Soha!

OTTÓ *(rimánkodva siet a hátra se néző után).*

Várj! Várj! - *(Midőn utólérte, ledöfi.)*

Pokolba veled alávaló! -

Ahol Fülöp nem fog reám kiáltani. *(Elsiet.)*

BIBERACH *(visszafordulván, kardot rántott Ottóra; de elgyengülve botlik azon keresztül a földre).*

Pih! ez gyalázat. - Átkozott! halálos

Ágyad felett kétségbeesésedet

Kacagja árnyékom. - Gyilkos! segítség! -

HATODIK JELENET

MYSKA BÁN *(jön többekkel).*

Rejtsd el magad herceg, kér a királyné

Hol van? szavát hallottam. Hej! mi ez?

BIBERACH

Ottó dőött le - hátul - óh segíts -

Gyógyíts - azért nagy dolgokat fogok,

Bán, felfedezni, melyek a királynét

S hazádat illetik.

MYSKA

Hazámat? oh

Hozzátok ötet frissen hát utánam!

(Felemelik Biberachot, ki a kezük közé hanyatlik.)

Függöny

NEGYPEDIK SZAKASZ

A királyné szobája

ELSŐ JELENET

GERTRUDIS *(az asztalnál ül mély gondolatban. Az udvorníknak - aki az asztal megett áll, s egyik kezében egy már megolvasott levelet tart, a másikban pedig egy világtörténet könyvét kinyitva - a levelet kivéven kezéből, feláll, megnézi s ismét visszaveti az asztalra).*

Csak szúnyogok - csak szőnyeget nekik. -

Elég! -

UDVORNIK *(beteszi a könyvet és néz a királynéra).*

GERTRUDIS

De hol van Ottó? - Törnek ő-

Rá; mert öcsém. *(Az udvornikhoz.)*

Már elmehetsz.

UDVORNIK *(leteszi a könyvet az asztalra s meghajtván magát, elmegy).*

GERTRUDIS *(az ablakhoz menván, kinéz).*

Napest! -

(Az asztalhoz megy, felvevén a könyvet, végigpergeti ujjain, s ismét leveti.)

Hogy nem lehet Solon és Lycurgus - asszony!

Immár ki háborgat megént?

MÁSODIK JELENET

IZIDÓRA *(jövén, távul meghajtja magát).*

Kegyelmes

Nagyasszonyom - -

GERTRUDIS

Leány! szerencse, hogy

Te vagy - megént büntetnem kellene.

(Kezét nyújtja.)

IZIDÓRA *(megcsókolja azt).*

Köszönöm. Igaz, hogy rendelésedet

Tudtam, mivel be nem bocsájtatik

Még maga Melinda is. De egy kegyelmet

Jövék kikérni -

GERTRUDIS

Szólj.

IZIDÓRA

Bocsáss hazámba.

GERTRUDIS

Izidóra!

IZIDÓRA

Én ez országodba úgy
Jöttem be egykor, mint egy asszonyi
Szép érdemünkkel büszke leány, de az
Ma meggyaláztatott; azért tehát
E büszkeségem megmaradt darabját
Engedd hazámba visszavinni még!

GERTRUDIS

Ha hazudsz, leány -

IZIDÓRA *(letérdepel)*.

Nem, istenemre, nem!

Nem!

GERTRUDIS

Szólj!

IZIDÓRA

Szerettem Ottót -

GERTRUDIS

Mit beszélsz? -

A herceget?

IZIDÓRA

Nem. Ottót a vitézt; de a
Vitéz bemocskolá magát s azért
A büszke német lány a bíborost
Is megveté.

GERTRUDIS

Leány, az én öcsémet?

IZIDÓRA

Azt.

GERTRUDIS

Állj fel!

IZIDÓRA *(megteszi)*.

Oly igen szerethetém
Még akkor is, hogy megcsalt engemet:
De már ma félénk gyilkossá leve.

GERTRUDIS

Az én öcsém félénk gyilkos leve?!

IZIDÓRA

Szemérmemet meggyőzve, mindenütt
Nyomában voltam estve ólta. - Hogy
Téged, nagyasszonyom, Melinda mellett
Az álom elfogván, feküdni mentél -
Előmbe jött lihegve Biberach;
S midőn lefektedet megtudta, kért
Hogy menjek el Melindához, mivel
Italt adott mindkettőtöknek Ottó.

GERTRUDIS

Hah!

IZIDÓRA

Én futottam; nem hozzád, mivel
Ez altató volt csak - futottam Ottó
Herceghez és Melindához hamar. -
Rendetlenül láttam kifutni onnét
A herceget. Szemmel tartván, alig
Értem Melinda ajtajához, amidőn
Egy durva lábdobogás riaszta fel.

GERTRUDIS

No -

IZIDÓRA

Vállamat ragadta egy erős
Kéz - belökött Melinda ajtaján,
S előttem állott Bánk bán.

GERTRUDIS *(megmerevedik, végre halkkal mondja).*

A nagyúr?!

IZIDÓRA

Melinda felsikoltva elhanyatlott -
Én fagyva álltam, mint egy utazó
Az égnek első dördülésekor.
Mindent kivallottam: melyért bezárt egy
Oldalszobába, - szabadulásomért
Ott várakoztam hasztalan. Segítség
Után akartam az ablakon kiáltni
Már; s ím kacajt hallottam fel. Szemem-
Világa elveszett. - Hajnalban egy
Idegen szobában - rajtam a kacaj!
Iszonyú erőt éreztem karjaimban
És felszakasztám Bánknak ajtaját.

GERTRUDIS

Bánk itthon -

IZIDÓRA

Oh királyné! ez gyalázat!
Eressz hazámba: hiszen ez itt marad.

GERTRUDIS

Ottó! -

IZIDÓRA

Kevés időre alattomosan
Megölte ritter Bíberachot -

GERTRUDIS

Ezt is?

Ottó!

IZIDÓRA

Szerencsétlenségembe kezdem
Esmerni udvarod - milyen mohón
Kap a gyalázaton, hogy gúnyolódjon!

GERTRUDIS

Ottó! Meránia!

IZIDÓRA

Midőn elvivé
Leányod, a követség - engemet
Itten hagyattál -

GERTRUDIS

Berchtold nemzete!

IZIDÓRA

Jó Bertha, légy leányom anyja, mint
Én anyja leszek a tiednek! - azt
Mondád te akkor jó anyámnak. - Oh
Kegyes nagyasszonyom! Hazámba vágy
A szívem, és az ott vagy, hol a
Holtteste nyugszik annak, akinek
Az életem s lelkem felébredését
Köszönöm.

GERTRUDIS

Dicső kinézésim!

IZIDÓRA

Nagyasszony!
Hidd el, királyi udvarodra nem
Vagyok én teremtvé. Itt nekem hideg,
Lármás, világos minden, oly nagyon -

GERTRUDIS

Izidóra!

IZIDÓRA

A magányosságnak édes
Ölében voltam én nevelve, ott
Tanultam esmerni egy jobb világot. Ottó!

GERTRUDIS

Átok reád fiú, ki örök mocsok
Közé keverted a hazádat!

IZIDÓRA

Ott
Fogok talán én megnyugodni; vagy
Könnyezni, elfelejteni.

GERTRUDIS

Izidóra!
Jöjj máskor el. -

IZIDÓRA

Reménylhetek?

GERTRUDIS *(kezét nyújtja, anélkül, hogy elfordítaná egy helyről szemeit).*

IZIDÓRA

Királyné!

GERTRUDIS *(széjjel néz s valamin nagyon láttatik gondolkodni).*

Az egy halál -

IZIDÓRA *(mohón megcsókolja a kezét).*

Minden keserveinket
Elűzi, és a sírban a sebek
Is mind begyógyulnak. - Mosolyogj remény!
(El)

HARMADIK JELENET

UDVORNIK *(jön).*

Nagyasszonyom -

GERTRUDIS *(egy futó pillantással).*

Jöjjön Melinda.

UDVORNIK

De... -

GERTRUDIS *(elmerülve).*

Uralkodás! *Parancsolás!* - minő
Más már csak ennek még a hangja is,
Mint *engedelmeskedni* - hát minő
Ez még *valóságában?* - Egy Magyar-
Országba! Majd Polyák - Podólia,
Aztán Velence, a kevély Velence -
Európa harmadába! *(Szédülni láttatik.)*
Gyenge lélek,
Szédülsz? - pirúlj! ha egyszer annyira
Segítne Endre fegyvere, semmivel
Se lenne szédítőbb, mint mostan ez.

(Elevenebben.)

Törvényt kiszabni, és úgy lenni e felett,
Miképpen a nap sok világokon! Csak ez
Is elfelejtetheti velünk rövid
Éltünknek álmatlan sok éjtszakáit.

(Az udvornikhoz.)

Hah! mégis itt?

UDVORNIK

Mikhál bán jönne be

Erővel is -

GERTRUDIS

Melinda.

UDVORNIK

Jól vagyon. *(El).*

GERTRUDIS

Saját eszünket s akaratunkat a
Legostobább köntösben is annyira
Szentté teremteni, hogy azt egy egész
Ország imádja: önmagunknak az
Lehetni, aminek *szeretjük*; és
Másnak *parancsolhatni*, *lennie*
Az, aminek *kell lenni* - átkozott! mitől
Foszthatsz meg, Ottó, még tán engemet!

NEGYEDIK JELENET

MELINDA *(hirtelen belép, megáll, merően néz).*

Ez a magyar királyné?

GERTRUDIS

Kérdezed?

MELINDA

Úgy, úgy, ez a kevély királyi asszony!

GERTRUDIS

Eszelős!

MELINDA

Hiszed, hogy reszketek?

GERTRUDIS

Mi kell?

MELINDA

Mi? Kérdezed? Nem, nem! lehetetlen az!

GERTRUDIS

Micsoda?

MELINDA

Hogy álmos a - rabló!

GERTRUDIS

Esze-

Vesztett! megengedek. -

MELINDA

Késő az immár!

Add vissza egy anyának gyermekét

Add vissza testvérnek testvéreit -

Add vissza férjét e tökéletesen

Megrontatott beteg lelkemnek is.

GERTRUDIS

Szánlak.

MELINDA

Köszönném, hogyha elhihetném.

Nincs, aki szánjon - nincs, nincs, nincs. - Midőn

Kifutottam a sárkány elébe, még

Bánkom se jött utánam - szegény!

Azt vélte tán, hogy nála nélkül is

Elmenni tudnék lakodalomba. - Oh jaj!

(Fejét kezei közé szorítja.)

GERTRUDIS *(megijedve néz rá).*

Hah! istenem - Melinda!

MELINDA

Csak ne lennél

Az, ami vagy: megátkoználak. Oh

Ti a szegény Melinda jó nevével

Ma egy egész familiát töröltetek

Az üdvözülhetők sorából el.

Átkozza férjem azt az esküvést,

Mely engem hitvesévé teve -

Átkozza a szerette gyermekét,

Mert a bojóthi Melinda szülte azt -

GERTRUDIS *(csenget).*

Udvornik! A nagyúr! -

UDVORNIK *(bámul).*

Itthon?

GERTRUDIS

Siess!

UDVORNIK *(el).*

GERTRUDIS *(szelíden).*

El kell az udvarunk hagynod, Melinda.

MELINDA

El, el? helyes!

GERTRUDIS

De minden lárma nélkül.

MELINDA

Semmit se félj, hogy pompásan hagyom
El! - Gazdagon jövék abba; és
Koldúsi módra költözök ki abból -

GERTRUDIS

Szegény Melinda!

MELINDA

És - te tudsz így szólani?

GERTRUDIS *(kezét nyújtja a csókolásra).*

MELINDA *(nem fogadja el).*

El ezzel a szennyes kézzel.

GERTRUDIS

Melinda!

MELINDA

Nem csókolom - nem is csókolhatom
Azon kezét, mely utat nyithatott
Lelkem kirablására. Úgyde hát
Ki állhat a pestisnek ellene,
Hogy el ne terjedjen?

GERTRUDIS

Te oktalan!

Tudod, hol, és kivel beszélsz?

MELINDA

Veled,

Koronák bemocskolója! aki meg-
Loptad királyi férjedet, - kitepted
Kezéből a jobbágyi szíveket,
Áruba tetted a törvényt - nyomád a
Nyomorultakat - mártírrá tetted az
Erkölcst és *(sírva fakad)* testvéri indulatból
Egy szennytelen nyoszolyának eltörése
Végett, királyházban bordélyt nyitottál.

GERTRUDIS *(az oldalajtón kikiált).*

Hah! asszonyok!

MIKHÁL *(szava kívül).*

Melinda!

MELINDA *(térdreesik).*

Istenem!...

Ne hagyd bejönni őtet - csak ne most -
Ne hagyd királyné *(eleibe mászik).*

Mind csak kérdezé

Odakinn, *miért sírok* s fehér hajával

Törölte könnyeit, hogy nem tudá
Meg tőlem azt. Ha benned emberi
Érzés vagyon, ne öld meg ötöt ön
Gyalázatoddal! (*háborodva*).

Mondd, hogy a menyegző
Két nyillövésnyi - az Bánk, és Melinda.

GERTRUDIS (*a bejövő asszonyokhoz - méltósággal, de mégis
valamennyire szánakozva*).
Vigyétek e szegény tébúltat el!

MELINDA

Mindenható, ments meg kerületétől
Minden tapasztalatlan sziveket! (*Mennek.*)

ÖTÖDIK JELENET

MIKHÁL BÁN (*betör - néhány udvornikok visszatartják*).
Gyilkoljatok meg, hogyha sírva kell az
Ajtó előtt itt az igazságnak el-
Aludni, amíg bébocsájtatik.
Meg kell ezennel tudnom, hogy mi lelt,
Melinda -

MELINDA

Félre! Félre! eresszetek!
(*Kiszalad. Az asszonyok követik.*)

MIKHÁL

Hurcoljatok hát sírba engem is! (*El akar menni.*)

GERTRUDIS

Maradj! (*Int az udvornikoknak, kik eltávoznak.*)
Hová ragadott indulatod?

MIKHÁL

Mi lelte húgomat? miért szalad
Előlem el - mint atyját, úgy szeret.
És mégis elfut -

GERTRUDIS

Nem tudod, miért? (*Szünet.*)
Tehát miért kéredzkedél be hozzám?

MIKHÁL

Ni, szinte elfelejtem - Istenem!
A húgom, és - ez -

GERTRUDIS

Ez? mi ez?

MIKHÁL

Követség -

GERTRUDIS

Micsoda követség?

MIKHÁL

Oh, jaj, jaj! az eszem
Mint éjtszakáim, felzavarva van
A körülállások boldogtalan
Örvényin.
(*Hirtelen.*)
Óráim kiszabva vannak!
Csak egy szavadba fog kerülni és az
Irtóztatón megindult sors golyóbisa
Más jobb nyomon fog hengeredni el. -
Tekénts magad - tekénts országodat -

GERTRUDIS

Miért?

MIKHÁL

Hogy azt még kérdezed! - Kezem
Reszkette téstem össze.

GERTRUDIS

Talán
Miattam? - én nem reszketek.

MIKHÁL

De én
Országodért: te reszkess éltedért.

GERTRUDIS

Mit? éltedért? Tán nem vagyok királyné?

MIKHÁL

Légy hát azoknak anyja is, kik engem
Hozzád bocsájtottak -

GERTRUDIS

Kik?

MIKHÁL (*megütözik*).

Kik? - kik a
Hazaszabadító névvel bélyegezték
Meg magokat.

GERTRUDIS

Undokság!

MIKHÁL

Úgy hittem ez-
Előtt csak egy órával én is ezt: de
Kik már azóta elérték volna a
Célt, várakoznak kéresemre.

GERTRUDIS

Pártos!

MIKHÁL

Az nem vagyok; mert itt nem állanék.
Oh, töltsd be kéréseket, és egyről egyig
A lábaidnál láthatod.

GERTRUDIS

Mi kérést?

MIKHÁL *(letérdepel)*.

Nézd - így fogok beszélni. Nem vagyok
Magyar, tehát nem is gondolhatod,
Hogy részrehajlás vagy haszon beszél
Belőlem: oh add vissza híveidnek
Azt, mit elraboltál -

GERTRUDIS

Balgatag!

MIKHÁL

A nyúgodalmat, békességet és
Az életen való gyönyörködést -
A volt vagyont, a testi-lelki meg-
Elégedést, fazékok mellől a
Fát, ételekből a húst és ágyokból a
Szalmát -

GERTRUDIS

Hah!

MIKHÁL

Mert biz ezt raboltad el,
S od'adtad a saját hazádbéli
Udvornikidnak.

GERTRUDIS *(felkapja a levelet - erősen megnézvén Mikhált - ismét visszaveti. Csendesebben)*.

Állj fel és beszélj,
Mint ember emberhez.

MIKHÁL *(feláll)*.

De jobban is
Megmondhatom: Te ok nélkül bocsátád
El hivataljaikból a magyar
Alattvalóidat s tiéidet tevéd
Helyekbe - és lerontatád az ősi
Szép várakat s od'adtad a tulajdon
Felekezetednek.

GERTRUDIS *(szünet után félutálattal)*.

Oh, nem ösmered
Te a magyart még!

MIKHÁL

Sőt igen: sem a meg-
Bántást, sem a jótéteményt soha
El nem felejtí a magyar - de főkép
Felekezetednek.

GERTRUDIS *(fellobban).*

Ősz ember, kik a
Békételenkedők?

MIKHÁL

Meg akarsz ijeszteni. -
Pedig tekéntesz ősz hajszálaimra.

GERTRUDIS

S ha arra én tekéntni nem fogok? -

MIKHÁL *(megdöbben).*

Úgy - elbeszélem, mért őszült meg így:
Itt van az előljáró beszéd -
(Áradó könnyeit törölgeti.)
No már
Jó éjtszakát szívem végnyúgodalma! -
Nem hinni látszol s tántoríthatatlan
Megállni, mint minden kevély eszű.

GERTRUDIS

Úgy?

MIKHÁL

Ez lopá el tőlünk mindenünket.
Nem volt utolsó a bojóthi faj
Spanyol hazámban, és pajzsunkon a
Taréjos egyfejű sast esmeré
Régtől sok ellenség. Már férfiak
Valánk öcsémmel, amidőn anyánknak
Született ez a Melinda. Szép
Volt, mint az erkölcs. Akkor szült nekem
Is egy fiat feleségem. - Oh ti szép
Napok! ti édes éjtszakák! - Ehol
Jövének egyszer a mohádik, és
A maurusok hatalma a spanyol
Földön megént egészen eltenyészett.
minden csak azt kiáltá: „A mohádik! - -
Nem messze vannak a mohádik!” - Én
Szunnyadtam és - de hátha csak mese?
Mondá az én nehezen hívő öcsém.
Igy egyszer egy boldogtalan éjtszaka
Elvette mindenünket - nemzetünket -
Barátjainkat - ősz Bojóthot és *(elfojtódik)*
Egyetlenegy fiamat, reményemet,
Lelkemnek egy gyönyörűségét, virágzó

Ifjú korában. Boldogok szülőink,
Kik már előre elköltöztek! - A
Hajam kitépve, futottam a halál
Elől, mivel Simon megölt fiamnak a
Testével oldalam mellett futott.
Nem akarta eltemetni, mert soha
Sem hitte, hogy meghalt: de ah! midőn
Melinda elfáradván, jajgatott
A test felett - midőn erőtlenséggel
Én ott feküdtem és ő gödröt ásott -

GERTRUDIS

Ember! ledőlsz - erősödj!

MIKHÁL

Majd - igen.

(Tenyerével mázolgatván legörgő könnyeit.)

Fájdalma meghaladta a saját
Fájdalmamat, - kezével véste a
Sírt, mintha csak maga akart volna abba
Belé feküdni. Így találta ott
Bennünket egy magyar, ki Elmerik
Királynak a spanyol Constantiát
Vívó követségéhez tartozott -
Kunrád, a nagyúrnak édesapja.
Alig tudták Simont felvonni onnét -
Fájdalma meghaladta a saját
Fájdalmamat! s én azt mostan neki
Háláadatlansággal... -

GERTRUDIS *(belevág szavába).*

Egyike

A pártosoknak!

MIKHÁL

Hát ki mondta azt? - - -

Szegény öcsém! én voltam árulód! -

GERTRUDIS

Fedezd fel őket!

MIKHÁL

Hallgatásra tettem

Le esküvésemet.

GERTRUDIS

Hát mégis egy

Az összeesküdtek közül -?

MIKHÁL

Fiam

Sírára esküszöm, hogy nem vagyok.
De ők mohón kívántak bánni a
Dologgal és - Melinda volt eszemben -
Kértem, hogy addig csak halasztanák,
Míg nem beszélle nék veled: hanem
Meg kelle esküdnöm, hogy egyikét
Sem árulom közülök el -

GERTRUDIS

Oktalan!

Első hited mindég királyodé.
Udvornik! (*Udvornik belép.*)
Őrizetet! -

Tüstént Simon
Bán elfogattasson.

(*Udvornik, beszélítván őrzőket, elsiet.*)

MIKHÁL

Ha meg találják
Ezt látni -

GERTRUDIS

Lássák és irtózzanak -
Gertrudis ingadozhatatlan áll.
Vigyétek!

MIKHÁL

Engem? asszony!

GERTRUDIS

Esztelen!

Nem fogsz talán csak átkozódni, hogy
Az éltemet kívánom őrzeni?
Öcséd kivallja majd, (*gúnyolva*) mivelhogy ő
Nem esküdött meg. Ah így megcsalatra
Saját teremtményemtől - a magyar
Se tette volna ezt... Vigyétek!

MIKHÁL (*néhányszor előrevont hajfürtjeit nézvén: visszaveti*).

Ősz

Fejem! - ily gyalázat - oh Simon!

GERTRUDIS

Hisz' ötet

Átkozhatod -

MIKHÁL (*magát rendbe szedvén*).

Fiamnak sírja mellett

Fájdalma meghaladta a saját
Fájdalmamat. Jó éjszakát! Te nagy
Sorsodban elvakult, kevély eszű,

Reszkess szerencsédől - jó éjtszakát.
(Az őrizet közt ellézung.)

GERTRUDIS (*merően néz utána*).
Reszkessek a szerencsémről? miért?
Gertrudis a *szerencsétől* legyen
Reszketni kénytelen? -

UDVORNIK (*bejön*).
A nagyúr.

GERTRUDIS (*döbög*).
Ne még -! -

Jöjjön.
(*Udvornik el.*)

GERTRUDIS
Szerencsémről - -?
(*Kínéz az ablakon.*)
Vitézi módra méssz
Le szép nap! Ah, hol ily halál? Eredj,
Eredj! utól nem érlek - én csak asszony
Vagyok.

HATODIK JELENET

BÁNK (*belép morogva*).
Helyessen, Istenemre, az!
Itt van Melinda, azt mondá Tiborc?

GERTRUDIS (*remegve néz a földre*).
Bánk? a nagyúr?

BÁNK
Parancsolt a királyném. -

GERTRUDIS
Én-é?

BÁNK
Igen. -

GERTRUDIS
Vagy úgy! igen.

BÁNK
Parancsolj!

GERTRUDIS
A hitvesed -

BÁNK
Miféle hitvesem!

GERTRUDIS

Nagyúr!

BÁNK

Való, hogy én házas vagyok:
De hitvesem nincsen -

GERTRUDIS *(egy ideig nézi, végre elsiet).*

BÁNK *(kardját félig kirántva).*

Jó angyalod
Susogta ezt neked! - Tiborc! Tiborc!

TIBORC *(ki Bánk bánnal jött, és leghátul maradván csak egy szegletben vonja meg magát s kucsmáját gyömöri).*

Uram! iszonyú ezen hideg magad-
Viselete!

BÁNK

Nagyravágás, büszkeség,
Kecsegtetés, hizelkedés, csupán
Csak csillogó fények; s hogy mégis az
Asszonyt becsalhatják a bűn fenék
Nélkül való mocsárba - -!
Lelkemre mondom, a nevelésnek egy
Jó magva sem marad szivekbe meg,
Mivelhogy a növésekkor tüzellő
Indulatoknak pestises szele
Kifűjja mind. Szegény, szegény! de szánni
Méltó teremtmények! hisz esmérem
Én gyengeségteket: de hogy ily nagyon
Ki légyen a romlandóságnak az
Tétetve, nem hihettem még soha - -
Előttem, esküszöm, szentebbek is
Lesztek ti, mint egy jó fiúnak a
Szülőitől maradt ereklje. A
Lehelletem fogom mérséklenni,
Nehogy törékeny erkölcstök virágít
Lelőkje. Asszony! asszony! asszony! - - És
Ők ezt tudák! ezt ők is jól tudák!
Mégis vasas marokkal körmölének a pók-
Hálóba. - Meg fogok tán nemsokára
Nektek fizetni, jó név gyilkolói!
Egész szegény nemzetségem megölt
Nevébe kívánok majd számadást.
Oh, semmi sincsen oly gyalázatos,
Mint visszaélni az asszonyi gyengeséggel!
Az alkotónak szentségébe be-
Törés ez - és kigúnyolása, hogy
A legcsekélyebb férgecskének is
Teremte oltalom-fegyvert, csupán
Az asszonyállatról felejtkezett el.

TIBORC *(a zuglyában térdre esik).*

Uram, bocsásd meg, mert nem tudja, mit
Beszél! Tudod, hogy ájtatos vala
Mindég: ha tán asszonyt nem ismert volna, úgy
Ő angyal is lett volna földeden!

GERTRUDIS *(jön Melindával)*

Itt van.

BÁNK *(elfásulva).*

Melinda!

MELINDA

Kösd be fejem
Bánk! *(felkiáltva)* Gyermekem!

GERTRUDIS

Nagyúr! add vissza azt
Anyjának -

BÁNK

Anyjának?

MELINDA

Hol van Soma?

BÁNK

Biztos helyen.

MELINDA

Megölted?

GERTRUDIS

Istenem!

BÁNK *(eliszonyodva).*

Hiénaszívet vélni az atyában?!
(Hirtelen kimutat az ablakon.)
Látjátok azt az ősz embert?

GERTRUDIS

Hah! *(Elfordul.)*

MELINDA

Bátyám! -

BÁNK

Tömlöcbe vettetik.

MELINDA

Kezénél a fiam -

BÁNK

Ott, ott. Az elhanyagló nap nem ad
Oly tiszteletre méltó fényt maga
Körül, mikép ezen öreg fejr
Hajfűrtjein sugárol. Oh királyné,
Tekénts ki, kérlek! nézd, hogyan dökög!

Csak egy tekintetet! Így megy egy király,
Ki elvetette a királyi pálcát,
Mivelhogy azt becsébe nyomorúlnak
Találta. *(Szemeit törli.)* Mikhál, látod e vizet?!

GERTRUDIS *(bosszús elkeseredéssel).*
Távozzatok!

BÁNK
Jobbágyaid vagyunk.
(Meghajtván magát, elindulnak.)

GERTRUDIS *(Bánkhoz).*
Maradj te!

BÁNK *(falhoz tántorodva).*
Vége, vége már neki!
Tiborc! vezesd hát asszonyod. Soká
Nem kések én is - ugy-é, jó királyném?
Menj, menj, Melinda, ezen becsületes
Paraszttal és ne szégyeld el magad -
Ő Jáderánál egykor igen sokat
Tett - menj csak! a nap elnyugtával az
Örvendezők is elnyúgnak.

MELINDA *(ki érzéketlenül állván, mellén lévő pántlikáját tépegeti,
végre leveti a földre).*
El-

Hervadnak a menyegzőben - kiholt az
Atyaátok - oh Bánk, látlak-é megént?

BÁNK *(szorúlva).*
Megént.

MELINDA
Igen - megént! Mély síromon
Túl a halál szép halvány angyala
Meg fog mutatni megént.
(Gertrudishoz féleszelősködéssel.)
Nevetsz te kis
Ártatlan? Oh vesd le koszorúdat! az
Öröm csak egy pillanatnak szülöttje
S anyjával együtt meghal. Élj! Az isten
Bocsássa meg, mit oly istentelen
Cselekedtetek vélem. Nem volt italtok
Méreg, de elszáritá lelkemet. -
Bánk, jöjj hamar!

BÁNK *(öleli).*
Köszönts helyettem ősi
Váram - vezessen békével szerelmem!
Siess Tiborc!

MELINDA *(rebegve ténfereg kifelé).*

Bánk jöjj hamar! csak egy-
két nyíllövésnyi - jöjj hamar.

TIBORC *(elvezetvén, az égre tekint).*

Hamar!

HETEDIK JELENET

GERTRUDIS *(szünet után).*

Bánk itt maradt?

BÁNK

Igen.

GERTRUDIS

A megsértett vagy a

Sértő?

BÁNK

Igen vagy nem, csak egyre megy.

GERTRUDIS

Adj számot -

BÁNK

Én?

GERTRUDIS

Te mint egy éjjeli

Tolvaj jövél foglalatosságaidból

Az udvarunkba vissza. Illik ez?

BÁNK

Nem.

GERTRUDIS

Te rangodat, sőt önnön rangomat

Megmocskolád - hát ez illik-e?

BÁNK

Nem.

GERTRUDIS

Leventa! egy ártatlanságot el-

Zárván, gyalázatba kevertél - becsület-

É ez?

BÁNK

Nem. Óh az én becsületem
Melinda elbúcsúzásával el-
Búcsúza; Mikhál bánnal és fiammal
Elzáratott: ha még mi megmaradt,
Ezernyi sok szegény között hazámban
Felosztva van - minek az is?!

GERTRUDIS *(méltósággal)*.

De túrtesd

Magad!

BÁNK

A becsületes kínoztatik.
Megostoroztatik, kipörkölik
Szemeit, s midőn minden kitelhető
Csapást kiállt, akkor törik kerékbe;
És így, ha későn is, megismeri,
Hogy ugyan becsületeset kell játszani,
De valóba' lenni mégis oktalanság.
Minő dicső ellenben becstelennek
A sorsa, csak hogy tudja a közönség
Jó véleményét meghódítani.
Akkoron azonban, hogy a becsület ál-
Orcája mellett büntetetlen el-
Követhet undokságokat, vakon
A hír legemberebbnek szenteli -
Fő hivatalra lép; ottan rabol
Mindent el a szegény bohóktól, ahol
Akarja; minden emberek vele
Óhajtnak egybeköttetésbe lenni;
Gazdag s hatalmas léte barátinak
Lehet javokra; sőt a mennyet is
Gyakorta úgy megnyerheti
Részére, gazdagságából kitelő
Több áldozattal, hogy sokkal becsesebb
Lesz még előtte, mint az a szegény
Becsületes, ki semmit sem tud adni.

GERTRUDIS

Istentelen! Távozz!

BÁNK *(közelebb lép)*.

Nem. Avagy azt
Hiszed, hogy nem maradtam volna itt
Parancsolásod nélkül? Meglehet - *(magában)*
Tán nem maradtam volna mégis itt! -
Nagyasszonyom! Melinda helyett köszönni kell!

GERTRUDIS

Jobbágy!

BÁNK

Nem úgy van, asszonyom! - Én urad
S bírád vagyok; míg a király oda
Lészen, királyod is vagyok -

GERTRUDIS *(a csengetyűhöz akar nyúlni).*

BÁNK *(elkapja s zsebébe teszi).*

GERTRUDIS

Udvor...

BÁNK *(kardját félig kirántva).*

Egy

Szót! - Ülj le! - hasztalan kiáltsz te most,
Mert nem szabad bejönni senkinek
Is; úgy parancsolá Bánk bán, Magyar-
Ország királya.

GERTRUDIS

Bánk!

BÁNK

Bejártam az

Országot és mindenfelé csak az
Elbúsulást találtam. Udvarod'
Átkozza minden és hazádfiit. -
Szerette jó királyunk, Endre! hogy
Fogod találni népedet? Polyák-
Országot elnyered, s tán a magyart
Vesztet helyette el! - Midőn te leg-
Először, asszonyom, hazánkba jöttetek,
A békességnek édes istene
Pannóniára monda akkoron
Egy átkot, és a romlás angyala
Mormogta rá az áment.

GERTRUDIS

Ember! azt

Mondom, ne törj túl a korlátidon!

BÁNK

Egy szájjal, egy lélekkel azt kiáltá
Minden magyar hozzám: „Ez egynehány
Keserves esztendő alatt magyar
Törvényeink magyar hazánkon úgy
Fityegnek, amiképpen egy pelengér-
Oszlopra állította mocskos tettinek
Táblája.”

GERTRUDIS

Oh hazug! miért nem úgy szól
A hír tehát?

BÁNK

A hír csak esztelen
Kongás, - ha a hordó üres, leginkább
Kong; mégis - a hír a királyi szék
Fő Bélje; ennek oltárára kész a
Magyar lerakni mindenét; való,
Hogy azt is a dicső udvornikid
Emésztik el; de hangzik is az ország
Négy része, megdicsértetésitől
A bőkezű adakozónak -

GERTRUDIS (*elbámulván*).
Talán úgy?

BÁNK

Vak voltam én is udvarodban; de
Már látok. Egykor egy öreg paraszt
Akadt előmbe - szárazon évé
A megpenészedett kenyért. - Igaz s hív
Szolgája volt hazánknak, mondja, negyven
Esztendeig; de nyugalomra ment.
Miért? helyet kellett csinálni egy
Hazádfiának - (*össze csapja kezeit*).
Istenem, Istenem!
Egy tiszteletre méltó ősz kezébe, negyven
Esztendeig való szolgálatért,
Száraz kenyért nyújtasz magyar hazám? -
Tűrt a szegény. - Végtere egy követ
Hírül hozá, hogy itt mik esnek. Ál-
Köntösben visszajöttem és találtam - (*nyögve*)
Oh többet is, mintsem reménylheték!
Azt, büszke lélek, fel nem érted ésszel,
Hogy gyermekem' miért adám amaz
Öregnek? Asszonyom! Ha útam innen
Hóhér kezébe vinne engemet? - -

GERTRUDIS (*elsárgulva támaszkodik az asztalra*).

BÁNK

Ugyan ne gondoskodjon egy eszes
Atya, gyermekéről? -

GERTRUDIS (*székébe rogyik*).
Bánk! mit akarsz velem?

BÁNK

Te engemet magadhoz hívatál,
Szikrát okádó vérem éktelen
Dühében. Itt előszobádba láttam
Mikhált gyalázatán kesergeni -
Oh, egy tekintet, mely az ördögöt
Magát is arra bírta volna, hogy

Egy megszorúlt szentet segíteni
Siessen. Így - od'adtam a fiam; mert
Tudom, hogy ő előbb saját kezével
Megfojtja kedves húga gyermekét,
Mintsem, hogy azt csak tőle elvegyék is.

GERTRUDIS

Itt is talán hibáztam még?

BÁNK

Neked

Csak egy szavadba kerülne, mégis a hit-
Szegést előbbvalónak gondolád -
Neked csak egy kicsiny reményt vala
Szükség hazudnod - egy csekély ígéret
A zendülést elnyomhatná; de az
Erőszakos rimánkodás szokatlan
Nálad. Te híveidnek a porig
Alázatosakat véled, kik úgy
Mosolyganak, mikép parancsolod.
Nem látod azt, hogy többnyire a saját
Hasznokra egy kalitkát építettek
A büszkeségeden, hízkelkedéssel,
Hol elveszel.

GERTRUDIS

Ha úgy találna lenni!

BÁNK

Azt képzeléd, hogy isten vagy, mivel
Letérdepeltek híveid, midőn
A láncokat reád rakták. Magyar
Nem volt neked soha embered, mivel
Hallatlan Endre idejéig az még,
Hogy a teremőjét kivéve, más előtt
Is térdre essen egy magyar.

GERTRUDIS

Ha a

Királynak hitvese nem nyer is
Alattvalójától becsületes maga-
Viseletet - add meg azt, leventa, egy
Asszony személynek!

BÁNK

Aki nem érdemes,

Hogy a szerette jó királyom áldott
Szívét kezében tartsa; aki lábat
Ád a bujálkodónak, és tovább
Az áldozatra így teként le - ő,
Holott nem érdemes, hogy a saru-

Szíját megoldja; mert kenőcsli testét
Lelkét - -

GERTRUDIS *(megsértett büszkeségének legnagyobb dühével felugrik).*

Gonosz hazug! ki tette azt? -
Légy átkozott Melindáddal! legyen
Örökre átkozott az a kölyök, kit
Gyalázzatomra szült Meránia!

BÁNK

Melinda jó nevét te hagytad az
Udvarnak a nyelvére tenni: légy most
Isten s hitesd el vélek, hogy Melinda
Bánk bánra érdemes: úgy letérdelek,
S imádlak, *én*, kit ők nevetnek.

GERTRUDIS *(keserűen).*

Úgy? -

Csak hadd nevéssenek; hisz a hasonló
Történet életünknek azon szokott
És kedves ízetlenkedésihez
Tartozhat, amely megnevettető -
Már úgy születünk, mint a szegény
Emberbarátink kárán tapsolók;
Hiszen ha hét az utcán hétszer el-
Esett, azon szint'annyiszor kacagjuk
Magunkat el - *(komoran néz Bánkra)*
S a szánás akkora
Jön csak, midőn látjuk, hogy egyike
Többé felállni nem tud.

BÁNK

Szörnyeteg! kész
Lennél te is kacagni? -

GERTRUDIS *(kiált).*

Emberek!

OTTÓ *(az oldalszobából jön).*

Néném! Az istenért! - *(megijedve).*

Bánk bán!

(Visszaszalad s becsapja maga után az ajtót.)

BÁNK *(hasztalan igyekeztén a bezárt ajtón utána rontani.)*

Ha, fattyú!

Hogy e dühösség, mely a testemet
Emészt, százezer mértékbe fussa
El lelkedet! hogy a kín, a maga
Egész minéműségében, csekélység
Legyen tulajdon kíaidra nézve! -
Az ételednél undorodásba jöjj
És férgesedjen az italod - gyötörjön
Éhséged annyira, hogy a sírból a

Halottakat kívánd kirágni! El-
Csúfíttatott árnyékom mindenütt
Kövessen és véresen álljon ott,
Ahol lefekszel, ott ahol felébredsz!
Örökre átkozott légy, átkozott!
És átkozott a hely, melyben születél!

GERTRUDIS *(Ottó megjelenésével undorodva rogyott székébe, majd az ablakhoz szalad; végre használni akarván az alkalmatosságot, el akar sietni; de Bánk utolsó szavára, mint egy tigris, nekidühödve, tört kap, és Bánkba akarja ütni).*
Hitvány, ne bántsд hazámat!

BÁNK

Én? - Kerítő!
(Megfordulván, kitekeri kezéből a gyilkot.)

GERTRUDIS *(sikoltva fut az asztalig).*

BÁNK *(utoléri és agyonszurdálja).*
Sziszegj - sziszegj, kígyó! te itt maradtál.

GERTRUDIS *(lerogy).*
Ah!

BÁNK *(merően áll, reszketve egyenesíti ki ujjait - a tőr kiesik kezéből, melynek zördülésére felijed).*
Vége! volt - nincs; de ne tapsolj, hazám -
Ni! - reszket a bosszúálló -
(Kívül zörgés s több kiáltás.)
Hamar!

BÁNK *(megijedve néz az ablak felé ki).*
Örvendj becsületem, lemosta mocsokod'
A vérkeresztség - oh Melinda! - ki!
Ki! a tető mindjárt reám szakad. *(Elváncorog.)*

GERTRUDIS *(fel akarja emelkedni).*
Meghalni - nem királyi széken - ah!

NYOLCADIK JELENET

MYSKA BÁN *(még kívül kiált).*
Mentsd meg magad királyné! Pártütés!
Ezt mondta a haldokló. *(Bejön.)* Istenem
Késő!

GERTRUDIS
Nem érdemeltem - gyermekek -
Hol vannak a gyermekeim? - még ne is
Láthassam őket? - Endre - gyermekek -

MYSKA *(kezei közé szorított süvegét az ég felé emelvén).*

Uram teremtöm! hallatlan Magyar-
Országban ily eset!

GERTRUDIS

Ottó!
(Kívül lárma, verekedés.)

MYSKA

Zendülés!

OTTÓ *(berohan).*

Gertrudis - oltalmaz, megölnek! Oh jaj!
(Ordítva rogy mellé, midőn meglátja.)
Gertrudis!

GERTRUDIS *(elfordított ábrázatát a földhöz nyomja).*

Ottó! Ottó! gyilkosom!

MYSKA

Ottó?

OTTÓ

Nem az! nem az!

MYSKA

Nagy királyné!
Igy kell kimúlnod -?

GERTRUDIS

Igy - ártatlanul...
(Meghal.)

PETUR BÁN *(kívül).*

Az egész nemzet kiirtsátok!

MYSKA

Mit? az
Egész nemzet? hol vannak a király-
Fiak? - Velem légy, istenem! segíts! -
Azoknak élni kell! - megmenteni -
Meg kell, kik egykor királyai
Lesznek fiamnak, unokáimnak is! *(Elsiet.)*

OTTÓ

Vígy magaddal, Gertrud! - Biberach!
Mért nem követtelek?
(El akar szaladni; de szembejönnek Petur bán, Simon bán, békételenek.)

KILENCEDIK JELENET

PETUR

Megállj -!

OTTÓ *(visszaszalad s Gertrudisra borul).*

Segíts!

SIMON

Én nem megyek tovább! hol van Melinda?

PETUR *(Erősen fújva, néz Gertrudisra).*

Elég is. Itt hever már; s a dühös

Tenger magát örömmel engedi

Egy kis gödörbe elszorítani,

Csak ottan is zúzhassa a hajókat.

(Ottót megragadván, felrántja, s egy békételenhez lódítja.)

Fel innen, ördög! úgyis számtalanszor

Térdeple sírva itt az emberi

Szeretet; de senki sem nyitott neki

Ajtót! Keresztények valának ők,

Kik csak tanúlságul szemlélték az

Imádatott keresztre - látni, hogy

Ők is mikép feszegethessék az embert,

Először elrabolván mindenét.

(Kívül kürtölés, lárma.)

SIMON

Mi az?

SOLOM MESTER *(kívül).*

Ti csillapítsátok!

OTTÓ *(kiáltva).*

Szabadság!

PETUR

Kínokra hurcoljátok!

OTTÓ *(kétségbeesve, midőn vinni akarják).*

Oh, hogy oly

Irtóztató legyen majd sorsotok

Egykor - legyen bár akkor, amikor -

Hogy a meráni csontokat siratva

A földből is kaparjátok ki s mint-

Megannyi szent ereklyét légyetek

Imádni kénytelenek - s hogy minden el-

Szánt törekvéstek önvédelmetekre

Olyan siker nélkül való legyen,

Mint kínozásom után esenkedéstek.

(A Bánk által elejtett tört felkapja, s magába akarja ütni.)

PETUR (*elkapván tőle kiteként*).

Vágjátok össze! - - A királyi nép!

SOLOM (*berohan katonákkal*).

Alattomos királyi gyilkosok! (*Viaskodás.*)

PETUR

Hazudsz, hazudsz, istentelen gyerek!

Sohasem alattomos a magyar.

OTTÓ

Szabadság!

Gertrudis engedj meg - hisz elűz Magyar-
Ország! (*Elszalad.*)

PETUR (*kivágván magát kiált a társainak*).

Kövessetek!

SOLOM (*dühösen utána fut, kiáltván a katonáknak*).

Kövessetek!

Függöny

ÖTÖDIK SZAKASZ

A királyi nagy palota, melyből hátul a középben egy nagy bolthajtás egy másik szálára vezet, mely eleintén földig érő fekete kárpittal el van fedve. Udvarnikok, nép, majd a király több zászlósurakkal, Izidóra, asszonyok. Mind gyászban.

ELSŐ JELENET

UDVORNIK

A népet immár tartóztatni nem
Lehet a halottnézéstől. A király, azt
Mondják, hogy a lováról is lefordult -
De sérelem nélkül mégis. Egyéb-
Íránt, barátim, a vén Myska bán
Legtöbbre ment; mert elnyeré Zalában
Zelegelge jószágot, fiastól együtt.
Hm! mintha más szintűgy megmenteni
Nem tudta volna a királyfiakat.

(Kívül lassú zúgás hallik: a király! a király! a bolthajtás kárpitjai kétfelé nyílnak, melyeket végig két udvarnikok tartanak. Látszik, miképpen Gertrudis királyi pompával nagy emeleten egy koporsóban fekszik. Mellette az epekedő Izidóra a királyfiakkal. Az emelet lépcsőin körül az udvari asszonyok. A király az emeleten állván, egy ideig csendes magaalávetésével a sorsnak, összekulcsolva kezét, néz a halottra.)

UDVORNIK *(lassan a többiekhez).*

Szánom szegény királyunkat -

(Király meghallja. Egy nehéz sóhajtással magát hidegségre erőlteti. Már lejött a lépcsőkön, midőn gyermekeit utána indulni észreveszi. Szívrehatóan öleli egybe mind a hármat..)

IZIDÓRA

Csak azt

Tudnám, ki volt azon gonosztevő! Oh
Mert kész lehetnék e fájdalomaimban
Öngyilkosommá lenni! - Ah igaz,
Hogy a királyné kedves nem vala;
De ezt ugyan mégis nem érdemelte!

(Király, ki ezalatt gyermekeit magától elhárítván, azok Izidórához visszamentek, most elfogódva kijön előre. Néhány zászlós urak követik.)

UDVORNIK *(magok közt).*

Sír a király.

KIRÁLY *(hirtelen közikbe tekint).*

Ki mondta azt? - Nem úgy van.

Csak víz - *(tenyerével eltakarja).*

UDVORNIK *(tartózkodva közelít hozzá).*

Királyom, miért takartad el?

KIRÁLY

Mert nem szabad.

UDVORNIK

Dehogy nem!

KIRÁLY

Én király

Vagyok.

UDVORNIK

De ember is -

KIRÁLY

Érzem - Egy királynak

Kell látni minden könnyeket: magának

Könnyezni nem szabad.

UDVORNIK

Ne kéne bár!

KIRÁLY

Ő Isten. Istenit kívánva néz

Reája minden. Éppen akkor sírhat egy

Szegény, midőn királya; s a király

Nem látja azt meg a könnyek miatt. -

Gertrudis! így kellett találni meg!

(Székbe váncorog s lebókol.)

MÁSODIK JELENET

SOLOM MESTER *(bejön, mélyen meghajtván magát,*

egy véres kardot tesz a király lábaihoz).

Engesztelődjél sorsoddal királyom!

Elérte bosszúálló fegyvered

Karom által a gyilkost.

KIRÁLY

Ifjú vitéz!

IZIDÓRA *(égre vetett szemekkel).*

Oh nyújts borostyánt bosszúlónk fejére!

SOLOM

Királyom azt parancsolá: siessek
Előre, mint győzedelmes érkezése hír-
Mondója. Tűzben s vérben leltem itt
Mindent. Atyám is a királyfiakkal
Futott előmbe: alig küldhettem el
Egy biztos ember által őket. Az
Apám kiáltá vissza még: „Megölték
Nagyasszonyunkat, és ártatlanul”.
Tüstént rohantam fel, s a gyilkos Ottó
Hercegre mondta épp a halált.

KIRÁLY

Ottó! tehát még ő is?

SOLOM

Elfutott;
De nem tudom hová. A zendítők
Kitörtek. Én nyomokban voltam a
Legényeimmel és körülvevék egy
Házat - meg is jutalmazám: azon
Vason Petur bán vére gőzölög.

KIRÁLY

Petur?

UDVORNIKOK *(lassú zúgással viszonozzák).*
Petur.

SOLOM

Királynénk asztalán ezen
Levelet találtam, hogy jövék.

(Király mohón elkapja a levelet, de halkán adja azt egy zászlósúrnak.)

ELSŐ ZÁSZLÓSÚR *(olvassa).*

„Glogonca:
1213. Kilencedik hava 20-án, mint Sz.-Lestár napján.
Áldás s szerencse néked nagy királyné!
Országod alsó részei nemsokára
Inkább mutatnak egy kovácműhelyt,
Hol vízre lesz csak szükség a tüzet
Öntözni, melyben most a kardokat
Edzik. Nagyasszonyom! vegyen Kegyelmed
Kormányozásban más szabásokat -
Itt pártütéstől félhetünk. - Igaz
Ember tanácsol -

Pontió di Cruce,
Templomvitézitek nagymestere,
S jóvoltotokból itt az illirok
Között királyi helytartótok.”

KIRÁLY

Úgy van!

ZÁSZLÓSÚR

Mi van úgy, királyom?

KIRÁLY

Ő hibás; hiszen

Másképp nem ölte volna meg magyar.

SOLOM

Az istenemre akit imádok; ősz

Atyám fejére esküszöm - magyarról

El nem hiszem, mert az előbb a világ

Láttára tenné, mint alattomosan.

KIRÁLY

Remény! remény! becsületes hazug,

Mely egy ígéretet sem teljesít,

És végre gúnyolódva hagysz el ott,

Ahol csak egy-két könnyet tudhatunk

Hullatni éktelen kárunkon.-

SOLOM

Engedj!

(Elsiet, majd bevezeti Simon bánt.)

HARMADIK JELENET

SOLOM

Ez itt az öszveesküdtek közül

Egy. - Lásd, mitévő léssz. *(Hátra áll.)*

KIRÁLY

Háláadatlan.

SIMON *(kard nélkül, szomorúan).*

De hátha mégis.

KIRÁLY

Látod ott!

SIMON *(megilletődve néz a halottra, azután fejével int).*

Igen.

KIRÁLY

Minden tökéletességgel ruházta

Fel őtet a természet, - benne csak

A halhatatlanság hibája: itt

Kétségbe lévén, azt irigyelétek,

SIMON

Mi? Uram király!

ZÁSZLÓSÚR

Petur.

SIMON

Petur? esküszöm,
Hogy nem Petur bán ölte meg a királynét.

ZÁSZLÓSÚR

Pártos.

SIMON

Talán az sem vagyok -

ZÁSZLÓSÚR

Miért
Vagy elfogatva? -

SIMON

Az való! de én
Csak a folyó szerént úsztam. Petur bán
Gyűlölte a királynét, s mégis, a-
Midőn öreg bátyám rimáncodék,
Hogy váraкоzzanak csak addig, amíg
Ő a királynével beszélne -
Meg tette még azt is Petur; de egy
Kevés időre Mikhált láttuk a
Tömlőcbe kísértetni - melyre az
Egész gyülekezet összeháborodva
Rontott ki, s megszabadítja.

KIRÁLY

S a királynét?

SIMON

Már halva leltük -

KIRÁLY

És Ottó?

SIMON

Petur bán
Halált kiálta a fejére. Ez
Ifjú vitéz betört ránk és meg-
Mentette. - Majd Peturtól elszakadtam, -
Mentemben egy fedél alatt nyögést
Hallottam: éppen az volt ez, kinél
Nagyasszonyunk (mint e polgár maga
Vallá ki) hétezer márk aranyat el-
Tett bérbe. Ottó azt erőszakosan
Ragadta tőle el; magát pediglen egy
Halált-hozott sebbel jutalmazá.

KIRÁLY

Gertrudis! - Ottó -

SIMON

Hogy Peturt veszély
Közt lenni hallám, védelmére mentem;
És e vitéz ifjú ott elfogott - -

KIRÁLY

Háláadatlanok! ne szóljatok!
Miért akartok már megfosztani
A holtakért való bánattól is? -
Vigyétek el!

NEGYEDIK JELENET

Mikhál bán a kis Somával jön

MIKHÁL

Király - - Uram - -

KIRÁLY

Te is?

MIKHÁL

A jó nevében összerontatott
Ősz én vagyok. Hogy ezt meg kelle érnem! - -
Ha egykor ősz hajad leszen, fogod
Érezni, hogy minő keserves annak
Megmocskolása. - A mohádik el-
Vették szerencsém, nyúgalmam, fiam. -
Azt gondolám, hogy mindenem: nem! én
Még nem valék szegény, Gertrudis azzá
Tett.

KIRÁLY

Mit beszélsz?

MIKHÁL

Késő vénség fehérlik
Fejemen - mocsok nem volt rajtam soha
Más, mint kiontott vére a haza
És szent igazság ellenséginek;
Most mint közönséges tolvaj vitettem
Tömlöcbe, és a külső nemzetet
Anélkül is megútált nép szeméttel
Dobála. Ezt Gertrudisod tevé,
Mert nem akarám testvéremet megölni.

SIMON

Érettem ennyit -

MIKHÁL (*elragadtatva*).

Fiamért annyit! oh
Simon, hogyan felejtethném el azt? (*Öleli.*)

KIRÁLY *(magában küszködve).*

Utálatos beszédek! lopjatok
Csak a szememből minden könnyeket
Ki, melyek oly édesen törlik a
Fájdalmamat szívemből el. Miért
Kell félelemnek a bánat helyére
Férkezni? meg volnék rabolva? meg?...
Oh félre! félre! a nyájas halott,
Mely fekszik oly víg ábrázattal ott
Nem törheté ki azt a támaszot,
Melyhez királya úgy ragaszkodott. *(Fenn.)*
Vigyétek el! vigyétek el! hazudnak!

MIKHÁL

Igen! megyünk. - Állandóság, öcsém,
Nincs e világon. Átok fekszik a
Bojóthi Mortundorf fajon! - Minek-
Előtte mennék: király! ne ez!
(Somát elébe vezeti.)
Melinda gyermeke. Atyja adá ide;
Csak Endre az, kinek kezére bízni
Bátorkodok. *(Megöleli a gyermeket.)*
Ha az anyád kérdezi,
Hogy hol vagyon Mikhál? mondd meg, hogy ő
Simonnal elment számkivetésbe. Élj.
(El akarnak.)

ÖTÖDIK JELENET

BÁNK BÁN *(egész elszánással belép).*

Hová? *(meglátva Somát, a király mellől elkapja).*
Szerencsétlen, mi vitt ide?

UDVORNIKOK *(dümmögik).*

Bánk!

BÁNK

Gyermezem! Szerette gyermekem!
(Körülnézi magát)
Mi bennem ilyen bámulásra méltó?
Zavart eszem? Nem. Borzadó hajam?
Király! Magyarság! Jól emlékezem,
Hogy atyja vétke végett egykor a
Kis Béla elvesztette két szemét -

MIKHÁL *(hirtelen magához kapván Somát, mind a két kezével elébe szorítja).*

Gyermekek! *(Mind zúgnak.)*

BÁNK

Király! Gertrúdisod koporsó-
Aljára vágom a hatalom jelét -
(*Nyakláncát odaveti.*)
Ott van. Vereslik is még vére rajta.
(*Nagy zúgás van.*)

IZIDÓRA (*bosszut szomjúhozásának elaludt reményével a testre hanyatlik*).
Oh!

KIRÁLY (*elfedett ábrázattal az asztalra borul s onnét egy nehéz
sóhajtással székébe sikamlík.*)

BÁNK

Vége - !! -

MIKHÁL

Meg van a bojóthi faj
Átkozva - eltört végistápja is!

BÁNK

Szükségtelen beszélni tetteit:
Felért az égre a sanyargatott
Nép jajgatása s el kellett neki
Akármiképp is esni, hogy hazánk
Ne essen el polgári háborúban!

KIRÁLY

Polgári háborúban! -

BÁNK

Zendülés
Lappanga mindenütt, s csak ő vala
A gyűlöletnek tárgya; a legelső
Magyar, ki hazáját kedveli,
Megtette volna rajta áldozatját.

KIRÁLY

Magyar?

BÁNK

Vagy azt hiszed, hogy az engedi,
Mint egy kifestett kép, magát néhány
Szoros vonás közé szorítani?
Nagy volt az a hatalom, melyet kezembe
Tettél le. Itt dörgött markomban egy
Ország felébe mért ménköcsomó;
S mégis kezét csókoltam volna a
Gyilkosnak, aki véretem megölte,
Csak azért, mivelhogy gyűrűjére egy
Rangbéli címer volt felmetszve?

KIRÁLY

Gyilkos?

BÁNK

Az. Több. Ha tízszer, harmincszor megölt,
Ha kincsemet rabolta el, ha széjjel-
Szaggatta gyermekeimet, feleségemet -
Még tán megengedhettem volna; de
Ő jó nevét ölé meg nemzetemnek
Rút öccse által s a feláldozott
Becsületet kiűzte udvarából.

KIRÁLY

Hallgass! *(Magába küszködve.)*
Ez a győzedelmi pompa, mely
Galiciából jöttömet fogadja?
Reszketni kell Endrének hitvese
Holtteste mellett önmagyarjítól!
Gertrudis, ennyit érdemeltem én,
Hogy győzedelmes jöttem ünnepén
Romlásodat könnyeznem sem lehet!? - -
(Nagyon.)
Vigyétek el míg el nem érkezik
Bírája!

BÁNK

Az te nem lehetsz, szerette
Királyom! Árpád és Bor vére közt
Folyó dologban bíró csak Magyar-
Ország lehet. Jobban be van neved
Mocskolva, mint az enyém. *(Kimutat az ablakon.)*
Nézd azt! amott
Hurcoltatik Petur bán és egész
Háznépe lófarkon. S azt kurjogatják,
Hogy: éljen a király!

KIRÁLY *(az ablakhoz akar, de véletlen Solomon akadnak meg szemei).*

SOLOM

Uram király!
Ezt, istenemre mondom, nem tevém. *(Elsiet.)*

BÁNK

Azok tévék ezt, akiket te külső
Földekről országodba csőditél,
Mint pártosok feje és nagyasszonyunk
Gyilkosa úgy ölettetett le, és
Midőn alig mozogva ott hevert,
Házára törtek ismét és nevedben
A gyilkolásért e bosszút veszik:
Holott csak én öltem meg a királynét!

KIRÁLY *(maga eleibe néz).*

Még azt akarják, hogy kivesssem itt
A kedvesért való fájdalmamat
Szívemből és egy pártoson kesergjek! -

BÁNK

Midőn te bátyád, Elmerik király
Ellen kikelvén, Kheene-várban el-
Zárattatál; jut-é eszedbe még,
Mit szenvedett ő érted? és ezen
Egész az örülésig téged kedvelő
Ember hideg gyanúból veszti el
Irtóztatólag éltét s házanépét:
Pedig én, csak én öltem meg a királynét!

SOLOM *(visszajön).*

Késő! kiszenvedett már - gyermekit
Kérdezte. Egy átkot nyögött ki még
Nagyasszonyunkra és az alattomos
Gyilkosra; téged áldott csak királyom
És a hazát - nem hallá többet egy
Szavunkat is - lelkét kiadta ott.

KIRÁLY

Tépjétek el csak mind mellőlem azt,
Amelyhez a sors édesen ragaszt -
Tépjétek! én is embernek születtem.

BÁNK

Petur engem átkozott alattomos
Gyilkosnak -

MIKHÁL

És a nagyasszonyt.

SIMON *(magában felsóhajtva).*

Petur! -

KIRÁLY

Nincs senki a jelenvaló leventák
Közül, ki e szennyet nagyasszonyán
Nem undorodna hagyni?... senki sincs?

MIND *(gondolkodva szegzik le szemeiket).*

BÁNK

Petur engem átkozott alattomos
Gyilkosnak - ámde őt is átkozá!

KIRÁLY

Nincs senki a jelenvaló leventák
Közül, midőn Árpád s Bor vére közt
Folyó dologban bíró csak Magyar-
Ország lehet? hiszen úgy szerettelek
Titeket szünetlen, mint szintén magam.

Minden javam tinektek engedém,
Királyi székem koldussá tevém -
Azt hittem: a jobbágynak csak legyen;
Ugy addig a király se lesz szegény!
Szegény, szegény király! be megcsalatkozá.
(*Könnyes szemekkel elfordul.*)

IZIDÓRA (*sírva fakad s kitakarja Gertrudist*).

Nézzétek e halottnak arculatját:
Hol itten egy hamis vonás? hol itten
A gyáva lelkiismeret nyoma?
Ezen szelid arcával hagyja el
Az öszvebékült ellenségeket
A békitő vitéz - ezen mosolygó
Vidám ajakkal vál el egy zarándok
A jötevőitől s ezen vonással
Megy vissza egy eltévelyedettnék a
Vezére kedves kunyhójába - s egy
Se volna?

KIRÁLY (*magában*).

Nincs, egy sincs. Jobban remeg
Előtte minden, mint előttem. - Endre!
Te gyenge Endre!
(*Egy kardot kap.*)

Magyarok! Második
Endrét tehát lássátok vívni meg-
Holt hitvesének jónevére.
(*Bánkhöz.*) Állj ki!

BÁNK

Királyom! én veled nem harcolok!
Szent vagy te énelőttem - Istenem,
S hazám után a legszentebb.
(*Kardját leoldván, elébe teszi.*)

Megölhatsz.

SOLOM (*tisztelettel előlép.*)

Tehát velem.

KIRÁLY

Fiam!

IZIDÓRA

Segítsd vitézedet,
Elköltözött! -

BÁNK (*merően nézi*).

Kedves fiú, miért
Akarod fejed bezúzni egy gonosz
Asszony miatt? Szánd e tüzet hazánknak.
Kétségbe kéne esnem, hogy egy

Meráni asszonyért hasítanék
Ilyen nemes szívet ketté. Eredj!

SOLOM

„Ártatlan” ezt nyögé utolszór az
Elhunyt szerencsétlen, hallotta ezt ősz
Atyám - az ő szavára megvívok.
Gyerünk!

BÁNK

Gyerünk szegény buzgólkodó!
(*Kiindulnak.*)

MYSKA BÁN (*sietve jön*).

Fiam hová?

SOLOM

Megvívni a nagyúrral!
Nagyasszonyunk haláláért.

MYSKA

Megállj!
Az orozva-gyilkoló hát ő?

BÁNK

Orozva?!

MYSKA

Igen; mivelhogy a nagyasszonyunk
Ártatlan.

KIRÁLY

Az?!

MYSKA

Semmit sem is tudott
Ottónak ízetlenkedéseiről.
Meghittje Biberach, ki a saját
Házamban holt meg, azt vallotta. Ő
Hörgése közt tevő az újjait
Keresztre és lelkét kiadta e
Végszóval: „Esküszöm hogy a királyné
Ártatlan!” - Ő mindent tudott - bizony
Mindent tudott! az ördög is igazat
Mondana halála óráján, bizonyval.

SOLOM

Úgy hát átkozott legyen, ki a nemes
Kardot bemártja egy alattomos
Gyilkosnak a vérébe - (*félre veti*)

KIRÁLY

Oh igaz!
Ártatlan ő! ártatlan áldozat!
Mindent bocsáss meg vérző szív, csak ezt
Ne hagyd magadtól elrabolni.

ZÁSZLÓSÚR

Őrzők!

Vigyétek el fiával együvé!

MIKHÁL

Fiát is? ezt bocsájtni nem fogom.

Király! Király! ne hagyd el e szegény

Árvát: vagy aminő igaz, hogy isten

Van, mintsem ő az ősi szokásnak áldozatja

Legyen - hüvelykemet nyomom feje

Lágyába inkább -

KIRÁLY

Nem - nem áldozott

Le szennyel a nap szent koronám felett.

Ártatlan ő! Király, férj, és atya!

MIKHÁL

Légy atyja hát e gyermeknek, király! -

Magyarok! velem jön számkivetésbe és

Öcsémmel, e szegény kicsi - mindenét

Itthagytok nektek, csak az egy életért

Rimánkodik.

KIRÁLY

Nem a tiéd -

MIKHÁL

Enyim,

Melinda s atyja bízta rám: nem is

Adom ki senkinek. Tűz, víz, veszély

És gyilkosok közt is karomon viszem,

És rongyokat s kenyért fogok neki

Koldúlni. Ez szegény, nem vétkezett, mint

Az atyja - ezt fogom kiáltani -

Magyarok! nem ölte ez meg a királynét,

Nem pártütő ez, mint az atyja; oh,

Engedjete csak egy arasz helyet

Ez árva gyermeknek, hová fejét

Hajthassa - *(zokog)* Kérlek adakozzatok

Ezen kicsiny mártírnak - oh!

KIRÁLY *(mélyen gondolkodván, halkkal szól).*

Vigyétek

Csak félre kissé -

BÁNK *(aki mindeddig oszlopmódra állott, földre szegezett szemekkel,
most hirtelen felkapja kardját).*

Ki? mit?

ZÁSZLÓSÚR

Hah! kardot

Emelt -

UDVORNIKOK

Királyi-gyilkos! El vele!

(Hirtelen messziről egy pásztori síp szomorúan hallatszik - mind közelebb-közelebb. - Álmélkodás.)

BÁNK *(elcsuklik a karja, reátámaszkodik a kardra, de ez is végre kisikamlík alóla s a földre esik; melynek zördülésére mintegy álomból felébred).*

Mikhál, Simon!

SIMON *(aki földre szegezve szemeit, csak hallgatja).*

Melinda éneke.

BÁNK *(fájdalommal)*

Melinda! - Sírján ezt fuvassam, így
Enyelge sokszor. Oh Melinda! eltűnt
A szép idő - te fúvasd síromon.

KIRÁLY

Gertrúdisén!

(Mintegy magát elfelejtve, siet a holttest felé; de szemébe akad Tiborc).

HATODIK JELENET

Tiborc, ki kevéssel előbb bejött, csak a szegletbe húzza magát.

KIRÁLY

Ki vagy?

BÁNK *(odateként).*

Jaj! ismered te?

Nem ismerem - nem ismerem.

TIBORC *(csak ottmarad).*

Tiborc.

BÁNK

Nem igaz. Tiborc ez nem lehet. Tiborcnak
Becsületesebb ábrázatja volt.
Hol van Melinda?

MIKHÁL és SIMON *(megrémülve).*

Melinda?

TIBORC *(kucsmáját rágja).*

Hol?

BÁNK

Hová

Tetted? ki ott az, akit erre hoznak
Oly lassan? *(Merően néz az ablakon által ki.)*
Oh, hogy egy zivatar le nem

Csavarja szemfedelét képéről! Éktelen
Lakossa a pokolnak, mit gyötörsz?

TIBORC

Ha kénytelen -

BÁNK

Mit? úgy? - Te sírsz? no hála
Istennek, amíg sírnak az ördögök,
Addig talán az emberiség örülhet! *(Ki akar.)*

*(Néhány jobbágyak öszvekött botokon hoznak egy betakart halottat
és a szín hátulja közepén leteszik.)*

BÁNK *(visszarezzen s a parasztokat mint esmeretesekeket merően nézi).*

IZIDÓRA *(nagy várakozással egy lépcsővel lejjebb jön az emeletről).*

TIBORC *(tipeg topog, nyögdécsel).*

BÁNK *(reszkető kézzel vonván le a szemfödelet - nem hisz a szemeinek
és elcsukló inain erősen akar megállni).*

IZIDÓRA *(öröm s fájdalom közt Gertrúdisra borulni visszasiet).*
Melinda!

BÁNK

Oh, felelj te mindenütt
Jelenvaló! ki tette ezt? *(Lerogyik előtte.)*

MIKHÁL és SIMON

Melinda!
(Odafutnak és mögötte térdre esvén, reáborulnak.)

KIRÁLY *(ki azalatt visszament az asztalhoz).*
Ki tette ezt?

TIBORC

Azt kiabálták azok,
Hogy: „éljen Ottó - nénje bosszulója!”

KIRÁLY

Ottó!

TIBORC

„Hogy a határon várja őket
Ottó, jutalmazással.”

KIRÁLY

Mindenütt
Ottó! az akit én olyannyira
Szeretni kénytelen valék, - kiért
Szintén alattvalóim gyűlöletet
Vontam magamra - Ottó! átkozott!
Örökre zárva lesz előtted az
Országom!

BÁNK

Oh, hogy néked is csak egy
Volt életed, te is hogy sebhető
Valál! Hol a könny, amely ennyi kárt
Fel tud olvasztani? Szaggassatok
Homlokotokon sebeket s vért sírjatok;
Letépetett az Istennek remekje.
(*Somát, ki anyja fejénél térdel, magához vonja.*)
Gyermek! te is sírsz? - könnyű a te könnyed,
Mint egy határtalanságban repülő
Porszem: te kis szegény, hisz nem is
Tudod, mitől fosztottak meg, - nem. Oh
Melinda! serkenj fel; hisz' esmeréd
Te Bánkodat - nem ezt akartam én -
Nem ezt? - siket fül - szem homályosúl -
Hasadj ki szív - (*Fejét a földhöz nyomva görgeti.*)

SIMON

Melinda! nincsen a
Testvéreid számára egy nyögésed? -
Világot érő szép szemed berogy, -
Melled hideg, mint a márvány, - nem éleszt
Többé fel egy jajszó is tégedet!

MIKHÁL

És mégis ez még hátra volt! Ezért
Kellett kifutni a hazánkból? ezt
Még hátra hagyták a mohádik!?
Miért hogy egy mennydörgés nem csapott
Belé fiam gödrébe, hisz' a keservek
Is édesebbek otthon a hazában!

KIRÁLY

Szólj!

TIBORC

Rám parancsolt, hogy vigyem haza.
Kevés idő múlván körülvévék *Bánk*
Házát. Tüzet hánytak mindenfelé.
Nagyúr rokonjait lángok közé
Szórták - alig tudám szerette asszonyom
Testét kimenteni. Még élt akkor egy
Kissé - csak azt mondá: *Bánkomhoz*, és
Én eltökélém, hogy hozzá viszem,
Akárhol is legyen.

BÁNK (*szemei előtt kapkodván*).

Itt - itt - itt a világ.
A könnyek eltakarják azt előlem.
Nincs a teremtésben vesztes, csak én!
Nincs árva más több, csak az én gyermekem!

KIRÁLY *(magába - indulatoskodik).*

Nincs? - - Mostan érzi veszteségemet.
Ő boldog ember! enyhülést szerezhetsz;
Szabad folyáson úszhat a dühe:
Hallgatni kell nekem - király vagyok.
Fájdalminak lehetne istene;
De ember is lehet ha tetszik: én
Isten vagyok csak lenni kénytelen;
Azonban ember lennem nem szabad. -
Ti, akik oly halványan állotok
Körülöttem - itt, ártatlanul megölt
Szerette hitvesemnek teste mellett
Kérdez királyotok, hogy mit tegyen
Most ő -?

IZIDÓRA

Igazságot, az árván hagyott
Királyfiak nevében.

MYSKA *(halkkal).*

Vannak oly
Esetek, hol a kegyelem irtóztatóbb.

BÁNK

Az ég siket fájdalmaimra -
Vég semmiség az én ítéletem -
Az Isten engem büntetésre nem
Tart érdemesnek; - az angyal, mely jegyezte
Botlásaimnak számát, ily következt
Húzó legelső lépésemkor el-
Rémült dicső helyén és félrefordult
Könnyes tekintettel törölte ki
Nevemet az élet könyvéből.

KIRÁLY

Csak egy
Szót most - mulandó egy szót: és oda
Ő visszahozhatatlanúl! Megáll
Egy szóra a természetnek folyása.
Atyám halálos ágyadon nyögéd
Még gyermekid fülökbe: „Legnagyobb
Fájdalmatokban is királyi széktek
Előtt jelenjen meg tekintetem,
És intsen emberi uralkodásra.”
*(Nyájasan visszafordul, de Gertrúdis látásán fellobban, midőn
Izidóra a lépcsőkön félig lejött, mintegy könnyörögve a királyfiakkal.)*
Ottan hever meggyilkolt hitvesem,
És gyilkolója azon törvényeket
Tapodta, melyek édes tartományimat
Zöldeltetik, Buzogj te meglóptatott
Szív, árva gyermekeid kiáltanak!

Serkenj fel összerontatott igazság;
De én elégtételt veszek. - Vigyétek.
(*Merően néz maga elébe.*)

TIBORC (*csak egy lépéssel előbbre jön s térdre esik, és rémülve kiált*).

Uram! beteg feleségem s éhező
Öt gyermekim kínos nyögések az
Istennek irgalmáért felmenő
Végső fohászkodásodat ki fogják
Zavarni a mennyekből, ha megölöd
Gyámoljokat.

SOLOM (*szánakozva Bánkra mutat*).

Nézd, uram, e csüggedést! - Király,
A büntetés már ennek irgalom.

KIRÁLY (*semmire sem figyelmez*).

Nincs a teremtésben vesztes csak ő -
Nincs árva, úgy mond, csak az ő gyermeke.
Irtóztatóan büntetted, Istenem!
Jól értelek; kivetted a kezemből
Pálcámat; - én imádlak! Így magam
Büntetni nem tudtam - (*magában*) - nem mertem is.
Magyarok! előbb mintsem magyar hazánk -
Előbb esett el méltán a királyné!

IZIDÓRA (*a lépcsőn hagyja a királyfiakat s Gertrúdisra borul*).
Gertrudis! a gyilkos szabad!

MIKHÁL

Szabad!

BÁNK (*alig érthetőleg*).

Engedd meg illendően eltemettetnem.

SOLOM *mély tisztelettel hajtja meg magát. Mindenik azt követi s kardjaikat a király előtt lerakják*).

KIRÁLY

Magyarok! Igen jól esmérem - szeretnek,
Enyimek! - Hogy ily nemes szívekkel egybe
Férkezni nem tudtál, Gertrúdisom!
(*Fel akar sietni a holthoz; de eleibe akadván a lépcsőkön álló gyermekei, azokhoz, általölelve, letérdepel.*)

Függöny

VÉGE